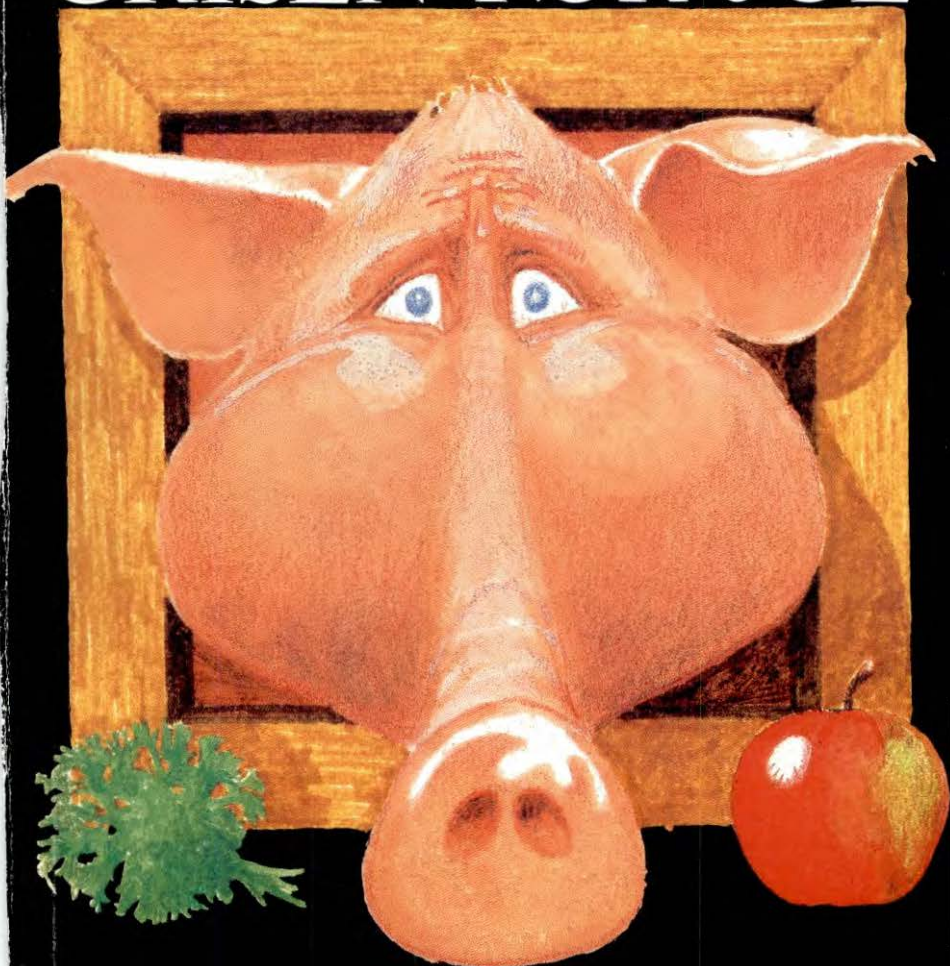

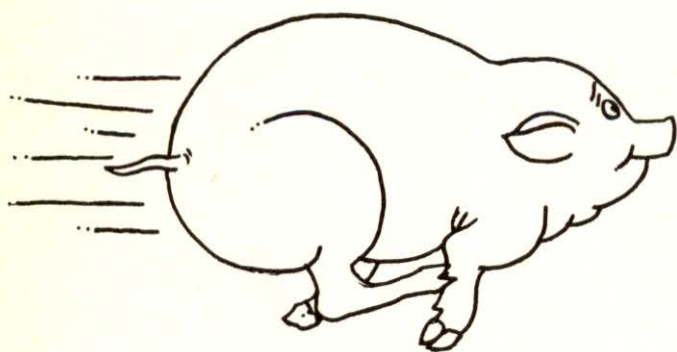
«GUD ER IKKE NORSK!»

Tron Øgrim

GRISEN FØR JUL

Tom side

Av Tron Øgrim:

- Proletariatets demokratiske diktatur (1972)
 - Marxismen — vitenskap eller åpenbaringsreligion? (1979)
 - Den vestlige maoismens sammenbrudd (1982)
 - Tron Øgrim snakker sjøl (kassett) (1983)
 - Werner Ludal og den mørke framtida (kassett) (1984)
- De fire første titlene er utsolgt fra forlaget. Kassetten fra 1984 fins i et lite opplag hos Forlaget Oktober.

Boka består av tre delfiler.
De andre filene kan du hente fra pdf-arkivet.

Tron Øgrim
GRISEN FØR JUL

HARDE TIDER PÅ VEI
I DET RIKE VEST-EUROPA

Ei svarte bok
om
framtida,
de kommende *revolusjonære tidene*
i de rike landa
og
arbeiderklassens stilling

FORLAGET OKTOBER A/S

Copyright © Forlaget Oktober A/S, 1985
Omslagstegning: Hallvard Skauge
Omslagslayout: Egil Haraldsen
Grisen inne i boka: Maja
Trykt hos Norbok a.s. Oslo/Gjøvik 1985
ISBN 82-7094-420-3

*Til kamerater som kjemper
på alle kontinenter —
med våpen, med løpeseddelen,
i streik, i fengsel —
uansett hva som skiller og forener:
alltid med dere.*

*«Logol is pösödi kel
binom nevelo kotenik»*

Tom side

INNHold

Første kapittel:	
Kampen om framtida — søndag og solskinn eller stormer på vei?	9
Andre kapittel:	
Er Gud norsk?	23
Tredje kapittel:	
Ut for stupet <i>eller</i> den raske utviklinga i den 3. verden	30
Fjerde kapittel:	
Krigene og KRIGEN	42
Femte kapittel:	
Det menneskelige arbeidets fall	49
Sjette kapittel:	
De overflødige millionmassene	61
Sjuende kapittel:	
Et moderne mirakel <i>eller</i> åssen stor rikdom forvandler seg til stor fattigdom	73
Åttende kapittel:	
Ånden fra flaska <i>eller</i> kunstige naturkatastrofer	83
Niende kapittel:	
Sosiale følger av arbeidets fall	95
Tiende kapittel:	
Jernneven ut av silkehansken	108
Elleve kapittel:	
Herskernes krise <i>eller</i> kan kapitalismen overleve?	115
Tolvte kapittel:	
Den kommende revolusjonære tidsalderen i Vesten	128
Trettende kapittel:	
Og så? (Men vi da?)	142
Innhold	151

Tom side

FØRSTE KAPITTEL:

KAMPEN OM FRAMTIDA — SØNDAG OG SOLSKINN ELLER STORMER PÅ VEI?

I de rike landa blir det ført *en kamp om framtida*.

Denne kampen avgjør åssen samfunnet skal utvikle seg i det rike Vesten. I sånne land som — Norge.

Men «samfunnet» er i virkeligheten *mennesker*. Det betyr: *Vi*. Vi som skal leve i mange tiår til. Ungene våre. Vennene våre. Kampen handler om åssen *vi* skal få det — åssen *vi* skal jobbe og leve.

Dette blir avgjort av sånt som med fine ord kalles «økonomi og teknologi». Oversatt til norsk betyr det: Hva slags maskiner som blir brukt. Om det lønner seg å erstatte folk med maskiner. Om vitenskapen blir brukt til å *beskytte* natur og miljø — eller om den utvikler produksjon som *ødelegger* jorda rundt oss.

Framtida blir sjølsagt åsså avgjort av om flertallet av jordas fem milliarder *får del i jordas rikdommer* — eller om de synker enda lengre ned i fattigdom og elendighet. Alle store spørsmål på jorda henger sammen med dette grunnleggende spørsmålet. Det gjelder åsså spørsmålet om *krig eller fred* — for *fred* er umulig på ei jord der milliarder lever i nød.

En del av denne kampen avspeiler seg i det folk *skriver om framtida* i de rike landa. I bøker og artikler finner vi ulike *bilder* av framtida. Det merkelige er at vi finner *minst to, stikk motsatte og uforenlige syn*.

Ei ny amerikansk retning har spredd seg i den rike delen av verden: *Den teknologiske framtidsoptimismen*. Den er blitt veldig populær blant en del framtidforskere og i de fargerike

populærvitenskapelige bladene som har dukka opp i 1980-åra. Denne retninga spår at datamaskinene og den nye teknologien snart vil ta oss med til tusenårsriket. Om få år vil jorda bli ei blanding av Slaraffenland og Edens Hage!

Men mange undersøkelser viser at svære deler av befolkninga i Vesten har det stikk motsatte synet. *Framtidspessimismen* er ei massestrømning i alle vestlige land, tross alle vakre visjoner om framtida i den herskende pressa.

Hvem har rett?

Jeg skreiv denne boka den våren i 80-åra da den store engelske gruvestreiken tapte. Jeg trur både streika og *at den tapte* er et viktig varsel. Dette forteller noe om veien framtida vår sannsynligvis vil ta.

Jeg trur at *folk har rett når de er redde*. Jeg trur mer på den folkelige pessimismen enn på optimismen til de amerikanske data-profetene.

Denne boka er skrivi for folk som «lurer på åssen det går». Arbeidere, intellektuelle, bønder, gamlinger, ungdommer, «mest de rø, men gjerne de blå», bare de er nysgjerrige og «er åpne i hue, liker å tenke».

Boka handler om framtida vår.

Dette første kapitlet er et slags forord. Det handler mest om *frykten for framtida*.

Gammal emissær ser seg tilbake

Han som skriver dette, har reist rundt i Norge, holdt politiske foredrag og kritisert kapitalismen i 20 år nå.

I disse åra har verden forandra seg. Roboten kom. Koloniriker ramla sammen, og nye oppsto. Krieger blei vinni og tapt. Millioner døde av krig, pest og sult.

Norge har åsså forandra seg. Forandringene har vært umerkelige fra år til år, men sett over to tiår blir de svære. Industrien vokste — og skrumpa inn igjen. Antallet folk med høyere utdanning vokste til nesten en million. Fjernsynet har forvandla seg fra et par timer i svarthvitt til mange kanaler i

mange timer i farger. Narkotikaen og pornoen blomstra opp. Norske ungdommer lærte seg å spille den nye rocken. Og tilmed politikken — den langsomme, seige, uhyre konservative norske politikken — endra seg litt etter litt.

Den store endringa i åssen folk *tenker* — den har, etter min erfaring, først kommet i de siste *ti* åra.

«Den tida da auan va blå»

Da vi unge revolusjonære tidlig i 70-åra dro rundt og kritiserte den norske kapitalismen, sa folk:

— Javel, men vi har det da bra her i landet?

Denne setninga har jeg hørt uendelig mange ganger. I Oslo og i småbyene, på møter og på gata, på skolene, men kanskje aller oftest når det dukka opp folk som var over den første ungdommen.

De sa: Men veit dere ikke åssen det var *før*? Har vi ikke fått jobber til alle nå, og skolegang, og hus? Hva er det som kan hindre at det fortsetter sånn? Det vil gå framover. Det fins fortsatt sosiale problemer, ja vel. Men for hvert tiår vil det bli litt bedre. Hva kan dere tilby med denne «revolusjonen» deres som er *bedre* enn det vi har nå? Er det Øst-Europa dere vil kopiere? Eller Kina? Hvorfor skulle vi bytte ut det Norge vi kjenner, der et flertall av arbeidsfolk tross alt har det godt, med deres drømmer om en revolusjon?

Jeg har aldri ment at dette var dumme kommentarer. Tvert imot: De folka som kritiserte oss revolusjonære på denne måten, snakka fornuft. De snakka ut fra sine erfaringer. De hadde opplevd at de som snakka om kapitalismens snarlige sammenbrudd i kriser og elendighet *tok feil*. De hadde sett, i si egen levetid, at veien med stadige, små reformer under kapitalismen hadde gitt det store flertallet et bedre og friere liv. Øst-Europa ligger nær Norge. Så nær at folk faktisk kan trenge gjennom mye av propagandaen sjøl, ved å reise for en billig penge, eller snakke med andre som har gjort det. Det blei klart at arbeideren i Norge eller Belgia ikke bare levde bedre, men

åsså hadde større frihet — i politikken, tilmed i fagforeninga, på jobben — enn arbeideren i Russland eller Polen. Øst-Europa blei ingen reklame for norsk sosialisme. Tvert imot: det blei en møllestein rundt halsen på de som ville kjempe for sosialisme, *her*.

Det betyr ikke at jeg var enig med disse folka. Jeg sier bare at de snakka fornuft, ut fra sine egne erfaringer, og fortjener respekt for det. Vi, som likevel var for revolusjon og sosialisme, vi som fortsatte å kritisere den norske kapitalismen, vi mente vi så et større bilde, kjente andre opplysninger. Men dette var ikke lett å forklare — bare for ti år sida. For det sto i strid med det så mange hadde opplevd.

Men la oss se hva folk sier *nå*.

Framtidsfrykten kommer

Min erfaring fra møter i de første fem 80-åra er at stemninga har snudd seg. Det gjelder ikke alle. Men det gjelder *særlig* de yngste: La oss si de under 25, eller i hvert fall under 20.

Jeg har snakka om krisene i kapitalismen nå for nokså forskjellige forsamlinger — fra folk med mye utdannelse til folk med lite, fra unge universitetsstudenter til arbeidslause med ungdomsskolen. En typisk reaksjon kan sammenfattes sånn:

— Det er riktig som du sier at alt går til helvete. Det er bare at det går mye verre enn du sier, og mye fortere. Og det fins ingen utvei. Det fins ingen fornuftige saker å gjøre. «Alt er svart». «No future».

Ei anna gruppe som pussig nok har noe av den samme reaksjonen er en del av *tillitsmenna* (ja, for de er for det meste *menn*) som sitter på de lavere posisjonene i fagbevegelsen rundt om i landet. Siden 1982 har jeg sitti midt oppe i flere saker som har handla om aksjespekulasjoner, kamper mellom kapitalgrupper, mulige nedleggelse (jeg har åsså sjøl jobba på to fabrikker som blei lagt ned). Dessuten har jeg hatt sjansen til å studere virkningene av ny teknologi — både de vi alt ser og

de vi nå *veit* raskt *vil* komme. I disse åra har jeg diskutert med mange tillitsmenn på fabrikk- og foreningsnivå flere forskjellige steder i landet.

I disse sjiktene av tillitsmenn kan det være mye som skiller: i alder og erfaring, politikk osv. Men jeg har opplevd en felles følelse av uro, usikkerhet, frykt for framtida. Jeg har hatt lange diskusjoner med folk som politisk sett skulle regnes for å stå nokså fjernt fra meg: Eldre sosialdemokrater, med mange tiår i faglig politikk og kommunepolitikk bak seg, trygt rotfesta på den grå, trauste, reformistiske høyresida i Arbeiderpartiet. Og nettopp hos sånne folk har jeg oppdaga ei ny bekymring og standpunkter som kan sammenfattes omtrent sånn:

— Hva skjer? Kan det virkelig være at alt vi stolte på som klippefast og sikkert, nå holder på å svikte? Er det sånn at sannheten fra 50- og 60-åra ikke gjelder lenger? Holder alt på å komme ut av kontroll?

Dette er deres versjon av «no future» — «ingen framtid». Denne nye usikkerheten gjør at folk som dem — grunnfjellet i DNA, det grå, seige, solide fundamentet — er villige til å sitte rundt bordet sammen med folk som meg, representant for den opposisjonen som fortsatt blir framstilt som inkarnasjonen av både ondskap og galskap i deres fløy av partiet. Hvorfor sitter de der? For å føre ærlig diskusjon. Tilmed for å spørre: Kan slike gjerne yngre folk kanskje likevel ha plukka opp stumper av nye sannheter, ting vi trenger sjøl i denne nye og harde framtida?

«Villamarxistene»

Det fins åsså radikalere som ikke deler denne framtidsfrykten. Bl.a. det jeg her vil kalle «villamarxister».

Dette uttrykket provoserer. En svær del av det norske folket bor i egne hus av tre eller stein, altså «villaer» (jeg er en av dem). Skal jeg altså nå til å kaste skitt på den store og respekterte gruppa norske jernarbeidere, kvinnelige lektorer, sjukebrødre

og sjukesøstre, pensjonister, arbeidsløse, bussjåførere, penge-lense brukskunstnere osv. som bor i «villa»?

Det går an å være utmerka marxist og bo i «villa». Det går åsså an å bo i boligblokk (eller sjøleierleilighet, eller rekkehus) og være det jeg kaller «villamarxist».

«Villamarxisme» er ei *holdning*, og ikke et sted å bo! Jeg bruker uttrykket for å få fram noe *typisk*. Jeg vil beskrive slike folk som var svært radikale og aktive da de var studenter og bodde på hybel. Men nå er de 15 år eldre, og har ny villa.

«Villamarxisten» er tidligere eller nåværende SV-er eller AKP-er. Han, hun (heretter *hen*) har gått studiesirkel og lest bøker. Hen går ikke på skolen lenger og er ikke usikker på sin personlige framtid. Hen er absolutt ikke ung og arbeidsløs. Hen er 35—45 år, og har en trygg jobb i staten, kommunen e.l. (Saksbehandler. Data. Administrasjon. Lektor.) Sosialt trygg — kom inn på arbeidsmarkedet tidsnok, før det snudde. Vel-utdanna. Bra lønn — og som sagt, ny villa. Sosialt mobil — oppover.

Villamarxisten kommer på møte, der jeg kritiserer kapitalismen. Hen sier:

— Men dette sa vi i 70-åra åsså. Likevel går det jo bra med kapitalismen. Har ikke kommunistene spådd at den skal gå under i alle år? Viser ikke det at kapitalismen har en helt utrolig evne til å overleve?

Det er noe i disse argumentene. Det er sant at kapitalismen har vist seg uhyre seig, langt, langt seigere enn Marx og Lenin trudde. Jeg trur åsså kapitalismen har en uhyre sterk evne til å overleve. Dessverre: Der ligger nemlig faren for de aller største katastrofene! Jeg skal seinere komme tilbake til «villamarxistene» og diskutere argumentene deres.

Men akkurat *her* skal jeg nøye meg med å peke på at det «villamarxistene» sier, sjølsagt avspeiler deres *egen* sosiale *stilling* og deres *egne muligheter*. For det er ikke alle som får det verre nå. Noen får det bedre. Og ikke bare storkapitalister og kupongklippere. Men åsså noen intellektuelle i spesielle yrker, administratorer, fagfolk, og tilmed enkelte grupper fagarbeidere.

«Upstairs — downstairs» — oppe og nede

Vi kan si det sånn:

— Når den arbeidsløse sier: «no future — ingen framtid» — så er det arbeidsløsheten som snakker.

— Når den unge skoleeleven og studenten sier: «framtida er svart — det er ingenting som nytter» — så er det frykten for å ikke få jobb som snakker.

— Når den grå-sosialdemokratiske tillitsmannen i småbyen sier: «Er alt egentlig kommet helt ut av kontroll? Hva i all verden kan vi gjøre?» så er det trusselen om at hele fabrikkene kan legges ned — om fem år, om to år, eller som lyn fra klar himmel om et halvt år — som snakker.

— Når villamarxisten sier: «Men har ikke kapitalismen vist en utrolig evne til å overleve?» så er det huset og sikre avansementsmuligheter som snakker.

Villamarxistene — akkurat som de romantiske dataprofetene — er blitt stemmer som snakker om ei lys framtid, midt i et hav av mørk framtid frykt. Disse lyse framtidsdrømmene avspeiler at noe utvikler seg, vokser, og gir muligheter til avansement og bedre stillinger, akkurat som den mørke framtid frykten avspeiler at et stadig større antall mennesker tror at denne framtida ikke blir ei framtid *for dem*.

De lyse framtidsvisjonene kan dominere deler av den vitenskapelige forskningen, visse tidsskrifter, billigbøker fra USA. Nettopp fordi det er de sosiale sjiktene som nå svinger seg opp som behersker styringa av forskningen, mange tidsskrifter, skrivelser, gir ut og kjøper billigbøker fra USA.

Den mørke framtid frykten velter opp nedafor på gatene, i motene, politikken, musikken som preger de som har det dårligst. (Det går ikke alltid i radikal retning: Det kan åsså drive folk ut i sjølødeleggelse, narkotika, anarki, eller til høyre: over til Hagen. Le Pen i Frankrike, Centrumspartij i Nederland, skinheads i England). Sossetenåringene hører sleika synthrock, de ubevisste underklasse-tenåringene hører den ofte reaksjonære, men rå og brutale heavy-metal-musikken.

De intellektuelle som har diskutert ei mørk framtid mest på alvor i de siste åra er en del av økonomene. De i borgerskapet: Noen av de kalde huene blant børs-jobberne.

Den nye norske usikkerheten

Jeg mener nye, store massebevegelser som fredsbevegelsen i Vesten og den voksende økologiske («grønne») bevegelsen har to sider:

— Dels retter de seg mot virkelige problemer. Store deler av Europas skoger holder virkelig på å dø. Krigsfaren *øker* virkelig.

— Dels får de masseoppslutning, fordi de setter navn på, gir form til, en uklar men sterk følt *allmenn* frykt for framtida. Gir det folk er redde for *form*. Gir mulighet til å kjempe mot noe *konkret*.

Hvorfor har stemninga snudd så kraftig i Norge i de siste ti åra?

Fordi folk har fått nye erfaringer. Fordi disse nye erfaringene — langsomt, skrittvis, seigt — begynner å skape nye måter å se på verden på.

Virkeligheten går først. Så — litt etter litt — blir vårt *indre bilde* av virkeligheten forandra. «Bevissthet følger etter væren» sa Marx — eller på bedre norsk: Livet går først, tenkninga sleper etter.

Har folk altså fått det dårligere?

Statistisk sett — (Ja. Nei.) Det typiske i Norge er *ikke* at folk hadde jobb for ti år sida, men er ledige nå. At folk var mette for ti år sida, men sulter nå.

Noen har fått det verre i de siste ti åra (f.eks. mange pensjonister og folk med trygd. Andre uten jobb). Men de som har jobb har fått en liten lønnsoppgang i et par år nå. Og de fleste har jo jobb. De har altså ikke dårligere økonomi enn før.

Arbeidsløsheten er vokst — men den er liten. De sosiale støttetiltaka blir skjært ned — f. eks. er enslige mødre jaga ut av daghjemmene. Men fortsatt er jo de fleste mødre gift! Noen

ungdommer får ikke skoleplasser — de fleste får det.

Norge er ikke som lille Belgia, med 1 million arbeidsløse. Norge er ikke som naboen Sverige, der den vanlige industriarbeideren har fått drastisk dårligere råd, spiser mindre god mat, selger bilen, går over til en billigere leilighet.

Men folk opplever en ny utrygghet.

For ti år sida snakka en liten gjeng gjerne maoister om fare for krig. Men supermaktene snakka om avspenning. Og de fleste lo av oss: som av pinsevenner og Jehovas vitner, som snakker om verdens undergang og «Jesus kommer snart». Nå blir det panikk i tyske byer når det er internasjonale kriser. I en nordnorsk by blei politiet nedringt av hysteriske folk under et fyrverkeri. Millioner går i tog med paroler om fred.

Bedrifter som har eksistert i 50 og 100 år blir plutselig lagt ned. Ungdommer som flytta og bygde husbankhus i 70-åra, ut fra løfter om en trygg, livslang arbeidsplass, er blitt bitre pendlere etter at verftet i fjorden blei lagt ned.

Folk kan se over grensene. Til Sverige. Til Vest-Tyskland og England. Sånn er det ikke her. Men kan det bli sånn?

Folk er usikre. De som er nærmest faresonen, ser mørkest på framtida.

Dette er åsså fornuftig. Det er reaksjoner på det folk har opplevd, på det de ser, det de veit. Jeg mener likevel at dette er *mer* i samsvar med virkeligheten enn det rosenrøde synet på framtida det store flertallet hadde for 10 og 20 år sida. Det er den europeiske virkeligheten som velter inn over oss. Folk har fått et mer realistisk syn på hva vi har i vente.

Ta opp kampen om framtida!

Åssen kan vi behandle denne framtidsfrykten?

La oss diskutere den.

Vi kan ikke spå om framtida. *Ikke i detalj*. Men vi kan diskutere hva som *kan* skje. Hva blir *følgene* hvis helt bestemte ting skjer *nå*. Åssen blir *utviklinga*, hvis tendenser som fins nå får fortsette å vokse, og *ikke blir stoppa*.

Framtida er ikke fastlagt. Fra oss stråler den ut i forskjellige (mulige) retninger, som greinene på et tre — eller som fingrene på ei hand.

Se på handa.

Fortida er «armen», nåtida «handflata». Framtida fins «langs en av fingrene» — begrensa av at den kommer «fra armen og handflata». Visse ting er umulige, andre lite sannsynlige. Noe er svært sannsynlig, ut fra tyngden av alt som har skjedd før.

Kjenner vi fortida og nåtida, kan vi både «spå» om hva som er sannsynlig i framtida — og vi kan *kjempe for å endre disse sannsynlighetene*.

Vi veit ikke hvem som vinner verdensmesterskapet på skøyter i år 2025 — (vi veit ikke engang om det blir noe verdensmesterskap på skøyter).

Men både den 1. og den 2. verdenskrigen blei forutsagt — ut fra klart synlige tendenser i tida.

Den russiske revolusjonen blei forutsagt — akkurat som vi kan forutsi den indiske og den indonesiske revolusjonen nå. Vi kan ikke si *når*. Vi kan ikke si *åssen*. Vi kan bare si *at* de kommer.

Dette betyr ikke at vi kan spå at revolusjonen vil få en helt bestemt politisk form eller bringe et spesielt parti til makta. «Revolusjon» betyr ganske enkelt at de som har makta vil falle, og samfunnet vil bli snudd opp ned.

Framtida er som ei vifte. Visse ting er umulige. Andre ting er ganske sannsynlige. Noe er nesten helt sikkert. Innafor ramma av hva som er mulig, kan *vislåss* om hvilken retning framtida skal ta.

Den 2. verdenskrigen kunne vært unngått — *hvis* tilstrekkelig store krefter hadde blitt samla til å stoppe Nazi-Tyskland på et tidligere tidspunkt.

Fascismen seira i Tyskland. Den tapte i 30-åras Frankrike, enda den var sterk. De franske anti-fascistene lærte av Tyskland, og stoppa fascismen mens det var tid.

I noen tiår har en ny krig bygd seg opp i Europa: Krigen mellom Øst (Sovjet) og Vest (USA). Denne krigen kan unngås.

At det blir kriger — mange kriger, noen av dem kanskje åsså i Europa — i tiåra som kommer, kan *ikke* unngås.

At robotene og den nye teknologien slår gjennom i de rike landas industri er *sikkert*.

Hva dette vil bety — for arbeiderklassen og for folkene — er *ikke* bestemt ennå. Det er noe vi kan slåss om.

Denne boka er ment som et innlegg i den nødvendige diskusjonen om framtida, om disse to spørsmåla:

— Hva kan skje?

— Hva kan vi gjøre?

Litt om arbeidet med denne boka

Han som skriver dette er arbeider.

Å nevne det i sammenheng med noe som er skrivi kan provosere uvenner — og venner. Dette veit jeg av erfaring. «Trur han kanskje han har monopol på noen spesielle sannheter fordi han lever av ufaglært fabrikkarbeid? Jåleri!»

Men jeg nevner ikke dette for å gjøre krav på — f.eks. — å være «klokere og mer jordnær enn de upraktiske intellektuelle». Arbeidere kommer i alle størrelser og farger, og det fins både kloke og dumme folk blant dem (som blant andre slags mennesker).

Det er andre poenger jeg vil ha fram.

For det første gir det at jeg er arbeider i 1985 meg kontakt med en del *erfaringer* som andre som skriver om det samme *ikke* har. Jeg har nevnt at jeg sjøl har *opplevd* de stadig raskere virkningene av den tekniske utviklinga nå. Og at jeg har hørt hva *andre arbeidere* sier, mener, og trur om det som skjer — arbeidere «i alle størrelser og farger og både kloke og dumme».

For det andre betyr det at jeg er arbeider mye for åssen jeg reint *praktisk* måtte *jobbe* med denne boka. Våren 1985 brukte jeg noen fridager for å lage et innlegg i debatten om framtida.

Jeg skreiv i rasende fart. For tida venter ikke på oss. Begivenhetene venter ikke. Og fritida og arbeidsmulighetene

kommer ikke løpende til den som jobber i fabrikken, slik som stekte griser og kyllinger kommer løpende til innbyggerne i det lykkelige Slaraffenland. Nei, tida til å skrive må fanges, vinnes i kamp mot mye anna som er viktig — særlig når du dessuten har alt for mange andre jern i ilden. Spørsmålet står sånn: Skriv nå, eller skriv aldri.

Det betyr åsså at jeg ikke hadde mulighet til å sitte dag etter dag på biblioteker, sjekke statistiske opplysninger, lese tidskrifter. Jeg er ikke vitenskapsmann, statsbyråkrat eller yrkeskribent.

Jobben min — *at jeg er arbeider* — har prega denne boka på godt og vondt. Dette vil jeg at du, leser, skal forstå.

Da første utkast var ferdig, fikk mange lese det — venner, kjenninger, og folk jeg aldri har kjent. Jeg ønska — og fikk — lesere som har ulike erfaringer og motsatte syn. Arbeidere, intellektuelle. Folk uten politisk erfaring og folk som blir rekna som politiske teoretikere. Medlemmer av DNA, SV, folk utafor alle partier, og folk som har stått mot hverandre i debattene i AKP(m-l) i de siste åra. Alle skal ha takk for vennlighet og interesse.

Jeg har gått gjennom kritikkene og brukt mange ideer fra dem. Denne utgava av boka er likevel svært lik første utkast fra i vår.

Det er ut fra ei nøye vurdering av det *samla* innholdet i kritikkene.

Noen av leserne mener jeg tar feil på viktige punkter når jeg forsøker å forutse det som skal skje framover. Men de har ikke overbevist meg. Altså har jeg styrka forsvaret for mitt syn. Ingenting er bedre enn om kritikerne gjør et skikkelig forsøk på å skyte argumentene mine i senk!

Noen lesere mener at boka går for kort, bør bygges ut med mer dokumentasjon (henvisninger til kilder osv.), ikke er systematisk nok.

Men det som har telt *mest* for meg er kritikken fra mange av arbeiderne som har lest boka. En typisk reaksjon er «du har antakelig helt rett». Noen sa: Jeg er ikke enig med deg politisk, men jeg trur du har rett i det du skriver her. Flere sa: Den er

enkel, lettlest, og har ei form som folk forstår. (En kritiker sa: Det var ei spennende bok, men skal det være en roman bør du vel putte inn noen personer?) Flere sa: La den være som den er. *Ikke gjør den lenger. Ikke putt noe inn.*

De fikk bestemme. For det var ei sånn bok jeg ønska å skrive denne gangen. Ei bok som henvendte seg *mest* til folk som *ikke* hadde mange erfaringer med politisk teori.

Ikke for lesesalene — for KAMPEN

Jeg ber deg, leser, være klar over at han som skriver ikke har laga et vitenskapelig verk, men et *innlegg*.

Han *påstår*, men dokumenterer og beviser ikke.

Han skriver heller ikke for de kjølige lesesalene eller for en doktordisputas, men for livet, for kampen. Denne kampen krever diskusjon *nå*, den kan ikke vente på at en arbeider i min situasjon får veid, filt, dokumentert alt. Det er min plikt å skrive nå, og ikke dokumentere i 1990, når mye har skjedd og enda mer er for seint. Om noen finner feil, så er det bra. Om disse feilene utløser debatt og blir retta — desto bedre.

Han som skriver dette er maoist, uansett maoismens konjunkturer i Vesten — eller i Kina. Han skriver i et Vesten der de fleste tidligere maoistene er blitt borgerlige, akademikere, byråkrater, avisredaktører, ordførere, tilmed ministre i borgerlige regjeringer. I dette Vesten står det norske maoistiske partiet igjen, nesten aleine.

Men om jeg er maoist og skriver for mine partikamerater, så mener jeg slett ikke å skrive *bare* for dem — eller *mest* for dem.

Jeg henvender meg til ærlige folk overalt — over hele det politiske landskapet — som er bekymra for utviklinga, som lurer på hva vi kan gjøre for å skape framskritt, som vil «tjene folket» som vi sier med et bra kinesisk slagord.

Problemene er svære og rammer hele den arbeidende befolkninga, uansett politisk og religiøst syn: sosialdemokrat og kommunist, kristen, muslim eller buddhist. . . Når de store

stormene kommer, kommer de heller ikke til å gjøre svære partipolitiske skiller på oss. Vi havner i den samme gryta. Om vi kan slåss sammen på noen områder nå er det bra. Om vi ikke kan slåss sammen, så la oss i hvert fall *diskutere*.

Ingen kan ha monopol på riktige ideer. Om folk som ikke er enige med meg finner noe fornuftig i det jeg skriver, så ta det og bruk det. Om folk med motsatte synspunkter ønsker diskusjon, så er jeg åpen for diskusjon.

Nok forord! videre til

— *Den mørke framtida*

og

— *Hva vi kan gjøre med den.*

ANDRE KAPITTEL:
ER GUD NORSK?

Hva slags framtid kan vi vente oss i Norge i de nærmeste femti åra?

Dette usagte spørsmålet ligger under mye av den norske framtidsfrykten.

Men hva er dette «Norge»?

Og blir dette «Norges» skjebne egentlig bestemt innafor dette lille landets trange grenser (eller innafor de enda trangere veggene på Stortinget, Youngstorget, i Akersgata og på Marienlyst, i Statoils og Hydros kontorer og i skrivestuen til noen Berømte Offisielle Samfunnsforskere?)

Eller er «Norge» del av en overveldende mye større og — (en skremmende tanke, for et norsk menneske) — *viktigere* omverden?

Guds osteklokke over fedrelandet?

Mange nordmenn trur virkelig fullt og fast at Norges skjebne bestemmes bare i Norge. Og at de ville vindene fra den store verden ikke kan trenge inn over mødrelandets lange, østlige grenser.

Ei meningsmåling rett etter krigen viste at over 30% av de spurte mente at Norge var det enkeltlandet som hadde hatt størst betydning for seieren over Hitler — og var viktigere enn Sovjetunionen, USA og sjøl det vidunderlige England. Denne fantastiske overnaturlige trua på Norges betydning i verden er

fortsatt den viktigste beskyttelsen mot framtid frykten i Norge. (Og den stille, snikende tvilen på om Norge virkelig er så viktig og så beskytta er av de viktigste inngangsportene for den samme framtid frykten — enten det er i fredsbevegelsen, blant naturvernerne eller på aksjemarkedet.)

Svært mange nordmenn trur *i praksis* — det vil si med følelsene — at «Det er Verden som er en liten del av Norge, og ikke omvendt». I teorien veit alle sjølsagt at jorda er stor, og Norge dekker ikke så mye av globusen. Men i virkeligheten oppfatter veldig mange norske mennesker «Verden» som en lysende flekk på (omlag) 40 ganger 50 cm, som varer i kanskje 20 minutter mellom klokka 19.30 og 20.00 om kvelden. Denne «Verden» angår *våre liv* like direkte som barnefjernsyn og detektimen. Den kan interessere oss. Vi kan bli opptatt av den. Men vi kan slå den av hvis vi vil. Og den kommer ikke inn i stuene til oss.

Denne oppfatninga er skapt av de norske historiske erfaringene. Norge unngikk alle kriger mellom år 1814 og 1940. (Og i rettferdighetens navn må vi si at krigene i Norge i 1814 og 1940 var helt ubetydelige i forhold til de forferdelige masseslaktene resten av Europa fikk oppleve.) I stedet for krig, fred. Og lange, stabile perioder med økonomisk utvikling og framgangsrik kamp for borgerlig demokrati, voksende arbeiderbevegelse, og en stadig sterkere velferdsstat.

Dette har vært med på å legge grunnlag for «Den norske myten» — et emne jeg skulle ønske jeg en gang kunne skrive grundigere om. Her bare noen overskrifter.

Nordmenna tenker: «Morgendagen blir bedre enn gårdsdagen.» — «Hvis vi går sammen og løfter i flokk, så blir alt bedre, om vi bare tar det over langten.» «Små, jamne framskritt over mange år.»

Og: «Ingenting galt fra Europa kan virkelig trenge inn her. Det angår oss ikke. Det kan se skummelt ut, mørke skyer kan trekke opp. Men når det kommer til stykket, går uværet utenom oss.»

Det er ikke jeg som har finni på dette. Det er djupt rotfesta i

den norske tenkemåten: «Nordmenns Indre Norge». For 100 år sida sa dikteren Bjørnson det bedre enn meg:

«Norske mann i hus og hytte, takk din store Gud —

Landet ville han beskytte, skjønt det mørkt så ut!

Alt hva fedrene har kjempet, mødrene har grett

Har Vår Herre stille lempet, så vi vant vår rett!»

Akkurat. «Landet ville han beskytte — skjønt det mørkt så ut.» ... «Har Vår Herre stille lempet...»

Dette har jeg sammenfatta i følgende norske trossetning, som er *innholdet* i disse strofene fra fedrelandssangen:

— GUD ER NORSK.

Dette er ikke vittig. Det er heller ikke noe forsøk på billig blasfemi. Dersom kristne lesere oppfatter det sånn, ber jeg om unnskyldning.

Det er en virkelig, levende, alvorlig oppfatning hos svære mengder norske mennesker, som faktisk oppfatter verden slik (enten de er kristne og tror på Gud, eller de er hardbarka ateister og altså ikke har noen overnaturlig unnskyldning).

Som om det var ei usynlig glassklokke over lille Norge. Ei overnaturlig osteklokke, som kunne hindre alt som skjer i den store verden utafør i å trenge inn. Økonomiske kriser. Voldsomme teknologiske og samfunnsmessige endringer. Fremmede hærer. Luftmasser som fører med seg giftig støv — og kanskje en dag radioaktivt nedfall.

«Det kan ikke få noen betydning for oss.» Kan det ikke?

Et lite land i Vest-Europa — en promille av menneskeheten

La oss repetere noen skolekunnskaper om Norges geografiske posisjon.

Norge er et lite land i den rikeste delen av verden.

Disse rike landa har — medrekna Sovjet — mellom en halv milliard og en milliard innbyggere. Her bor monopolherrene og politikerne som hersker på jorda. Her er både kapital, våpen og maskineri og kunnskap konsentrert.

Innafor denne rike delen av verden hører Norge til det som har fått navnet Vesten. Vesten henger sammen kulturelt og økonomisk, men det viktigste fellesskapet er militært og politisk. Dette er de rike landa som var dominert av USA etter den 2. verdenskrigen.

I de siste 20 åra har særlig den europeiske delen av dette Vesten kommet i stadig større økonomiske og politiske motsetninger til USA. Militært og kulturelt er båndta til USA fortsatt svært sterke, ikke minst i et land som Norge. Men innafor ramma av Vesten har Vest-Europa blitt mer og mer av en konkurrent til USA. I dette Vest-Europa konkurrerer England, Vest-Tyskland og Frankrike innbyrdes om å dominere.

I dette Vest-Europa, som har 400 millioner innbyggere, har Norge 4 millioner. Knapt 1 prosent.

Men dette Vest-Europa er igjen bare en liten del av verden. Verden har snart 5 milliarder innbyggere. Av dem har de rike landa under 1 milliard — 20%. (Men mange i disse «rike» landa, f. eks. i de fattigste republikkene i Sovjet, i slummene i USA, i Øst- og Sør-Europa osv. lever sjøl i djup fattigdom.) Vest Europa er kanskje 10% av verdensbefolkning. Norge kanskje 1 promille.

— Men mer enn en flekk på verdenskartet!

Under en promille av verdens befolkning... Ikke flere innbyggere enn i en forstad til Shanghai eller Mexico City. Altså en flueskitt på globusen?

Nei! For dette svake landet med den ørvesle befolkninga har stor *strategisk* betydning — for de *militære*. Og det er enormt *rikt*.

Landet ligger mellom USA og Sovjet, i den nordligste delen av Europa, der de to supermaktene *flåter* står mot hverandre. Hangarskip og atomubåter må passere Norges kyster for å komme fram *til* det europeiske krigsteatret, *fra* Sovjet. Å holde Norge er å holde porten stengt for fienden — sett fra

USA og Pentagon. I det Europa der verdens største og mest moderne hærer står mot hverandre, rusta til tennene, er det nesten folketomme, men ganske vidstrakte Norge (nesten helt aleine) *nordflanken* i tilfelle krig.

Norge er derfor langt mer *militært viktig* enn Burundi eller Bolivia. Norge er tilmed mye mer militært viktig enn Kampuchea og Eritrea sett fra supermaktens synsvinkel. Og i disse to landa raser krigen, bl.a. fordi ei supermakt ser kontrollen over dem som viktig for å kontrollere mye mindre viktige sjøveier enn den nord for Finnmark og sør for Oslo.

Økonomisk har dette lille landet svære naturressurser. Og en på mange måter høyt utvikla, moderne økonomi.

I det mest industrialiserte området på jorda — Vest-Europa — sitter lille Norge på de største oljekildene. I tillegg har Norge vannkrafta. Mest elektrisk strøm pr. innbygger i verden.

I den norske produksjonen er roboter på rask vei inn. Teknologien — særlig i de mest profitable sektorene (oljesektoren) — er den mest moderne, vestlige. Handelspartnere er de høyt utvikla rike landa. Svære beløp som den norske staten har tjent på olja står plassert i amerikanske banker.

Økonomisk er altså Norge på den ene sida nå mye viktigere enn det vi skulle vente ut fra folketallet på grunn av naturressursene (fram for alt olja). Og på den andre sida sammenvevd med hele den rike, høyt utvikla delen av verden med tusen band når det gjelder teknologi, handel, finanser.

Alt dette gjør at dette lille, svake og folkefattige landet blir svært interessant... for en omverden, som bl.a. består av mange større og sterkere kapitalistiske stater. Og at det blir svært *følsomt* for ting som skjer i denne omverdenen. Militært. Politisk. Men åsså når det gjelder økonomi — og nye oppfinnelser, teknologi.

Dette er de slutninger en som ser Norge utafra må trekke. En som ser på Norge uten innlærte fordommer — som den fantastiske, religiøse ideen at «Gud er norsk».

JO! «Det kan hende her!»

Noen lesere har kanskje oppfatta disse siste sidene som rein repetisjon av sånt som de visste på forhånd. Vel — kanskje det.

Men hvorfor er sånn repetisjon likevel nødvendig?

For å gjøre det *tydelig* for oss sjøl hvor *urimelig* den norske nasjonale myten er.

Vi *veit* jo at Norge er et lite land. Vi *kjenner* den interesse mektige og farlige naboer (i øst, vest og sør) har for dette området, og vi *veit* åsså hvor avhengig Norge *faktisk* er av utviklinga i resten av den rike verden.

Til tross for dette lever den trygge norske ideen videre om at «det kan ikke hende her».

Katastrofer? Noe vi ser på skjermen fra andre verdensdeler. Arbeidsløshet? I England, Frankrike, Danmark. Kan ikke komme hit (i samme målestokk, i hvert fall). (Krig? Ikke i Europa! Og kommer den til Europa, stopper den i Tyskland og Polen, hit kommer den i hvert fall ikke!)

Hva er *bevisene* for disse fantastiske påstandene? Ingenting anna enn at «det har ikke skjedd til nå». Vi unngikk det før, vi vil *altså* unngå det igjen. 80- og 90-åra vil tross alt bli en gjentakelse av 60- og 70-åra. *Fortida = framtida*.

Ingen historisk spådom er mer skråsikkert *feil* enn denne siste. Prøv den på et hvilket som helst punkt i historia. Tenk deg tilbake til Romerriket i år 100. Tyskland i 1930. Kina i 1945. Polen i 1970. «Fortida = framtida.» På lang sikt er dette *alltid tull*.

Norge har hatt flaks. Som norsk menneske, med kjærlighet til menneskene i dette landet (og vennene mine, familien min som bor her) håper jeg sjølsagt at Norge skal *fortsette* å ha flaks. Men som *tenkende* menneske (og altså, på dette området i hvert fall med noe som ennå er «unorsk» ved meg) kan jeg ikke bygge min oppfatning av framtida på at Norge skal fortsette å slå ei endelaus rekke av seksere.

Så la oss altså se på denne omverdenen som vi ikke kommer

utenom, som Norge tross alt bare er en bitte liten del av, sjøl om det hadde vært mye greiere om det var omvendt.

La oss se *hvilke* vinder som blåser *der ute*, og *hva* de kan føre til når de blåser inn over grensene våre i åra som kommer.

TREDJE KAPITTEL:

UT FOR STUPET
eller
DEN RASKE UTVIKLINGA
I DEN 3. VERDEN

Menneskehetens framtid bestemmes IKKE av den ene promillen som lever i det lille Norge.

Hva er viktigst for menneskehetens framtid nå?

Jeg mener det er *to* faktorer som får mest å si på lang sikt.

Den ene er den fantastiske revolusjonen i *teknologien og produksjonen* som skjer akkurat nå i de rike landa. Dette er ei utvikling som vil påvirke alle forhold mellom mennesker på jorda, som vil snu alle menneskesamfunn opp ned.

Jeg kommer tilbake til dette spørsmålet mange ganger i denne boka. Men jeg vil med en gang ha sagt at det er feil å oppfatte denne revolusjonen av teknologien og produksjonen som noe som «handler om maskiner og ikke mennesker». Revolusjonen av teknologien er *menneskene som omskaper seg sjøl*. For det er menneskene som

- utvikler vitenskapen og skaper maskinene,
- og i neste omgang er det menneskene som
- slåss om åssen maskinene skal tas i bruk, og
- åssen den nye teknologiske utviklinga skal få virke inn i og forandre samfunnet.

Det andre er utviklingen av livet til et flertall av menneskene på jorda. Og det betyr *framfor alt* de tre fjerdedelene av menneskeheten som *ikke* bor i de rike landa, men i det vi kaller *den 3. verden*.

Åssen den 3. verdens mennesker lever og hva de vil gjøre for å endre sine liv. Det er den andre store faktoren som nå bestemmer over framtida til hele menneskeheten.

Denne boka handler *ikke* om den 3. verden. Den handler framfor alt om Vesten og en liten del av dette vesten: Norge.

Men den 3. verdens frigjøringskamp er det viktigste politiske og moralske spørsmålet i vår tid. *Dessuten* har utviklinga i den 3. verden uansett alle spørsmål om moral og solidaritet — *enorm betydning* for utviklinga i de rike landa.

Vi stikker derfor hue i sanda, hvis vi trur vi kan forstå noe av vår egen framtid her i Norge uten å drøfte hva som mest sannsynlig vil skje i den 3. verden.

Vi begynner altså der.

Det mest typiske mennesket på jorda

Utafor den delen av verden som pressa og radioen, skolen og romanene forteller oss mest om, fins en annen, enormt mye større verden der mesteparten av menneskeheten lever.

Internasjonale statistikker forteller oss at kanskje en halv milliard — omlag det samme som Vest-Europas befolkning — lever i de fattigste landa, der et flertall daglig mangler nok mat, reint vann, tilstrekkelig med klær og hus. Altså det nødvendige for å opprettholde sjøl det nakne livet.

Åssen lever menneskene på jorda? For oss norske mennesker er det lett å tenke spontant at de lever i en tingverden og en kultur som vår egen — enda vi veit jo egentlig at det ikke er sånn.

Tenk deg en nøytral observatør fra en annen planet, som kom hjem og skulle fortelle om det typiske jordmennesket. Hva ville dette vesenet si?

Den typiske innbyggeren på jorda er *ikke* en innbygger i Norge, med den norske innbyggers typiske liv og typiske problemer.

Den typiske innbyggeren på jorda er ei ung kvinne med flere barn. Hun bor i den 3. verden. Der har hun for lite jord eller er jordløs bonde på landsbygda, eller hun lever i en av de veldige storby-slummene som nå eksploderer utover i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Hun har flere barn. Hun har kanskje en mann

eller er kanskje enslig. Hun har liten eller ingen skolegang. Hun bruker en stor del av dagen på å skaffe mat, vann og brensel til å koke med for seg sjøl og ungene.

Spørsmålet om menneskehetens framtid er egentlig spørsmålet om åssen det går med *henne*.

«Bånn er nådd. Men vi fortsetter å synke!»

Det informerte norske mennesket — eller det informerte mennesket i et hvilket som helst av de rike landa — har *ikke* greie på åssen utviklinga går for de 3/4 av menneskeheten, som bor i den 3.verden.

Vi bor i et land der det blir spreidd en god del informasjon om den 3. verden. Vi får reportasjer om nød, utbytting og sultkatastrofer. Det er mange anti-imperialister i Norge — og enda flere når det gjelder land langt vekk. Det kommer reportasjer fra frigjøringsbevegelser i norsk radio og fjernsyn og i norske aviser. Journalister og solidaritetsarbeidere drar til Afghanistan og Palestina, til Sør-Amerika og Filippinene.

I Norge er den vanlige innbyggeren altså bedre stilt enn i de landa der den hvite rasismen står sterkere i aviser og kringkasting (som USA og England) eller der det er statlig sensur (som i Sovjet — Øst-Europa). Likevel har det vanlige norske mennesket ikke egentlig greie på åssen det går.

For 20 år siden brakte avisene bilder av utsulta mennesker, barn med pinnetynde armer og bein, oppblåste mager og fluer i øynene. I dag bringer avisene samme slags bilder. Kanskje andre land, men de samme bildene.

For 20 år sida fortalte radio og fjernsyn om endeløse, brutale kriger i den 3. verden. I dag forteller kringkastinga fortsatt om krigen i den 3. verden. De fleste av dem har skifta navn. Men det er fortsatt kriger.

Problemet med dette er at den norske leseren/lytteren får inntrykk av at *nøden er konstant* i den 3. verden. Folk sulta da, de sulter nå. Krig da, krig nå. Bildene er like store. Overskriftene er de samme.

Men i virkeligheten har det skjedd ei enorm *utvikling* i disse 20 åra. Ei utvikling

- i nøden
- i politikken
- i samfunnet som helhet.

Ta nå først bare nøden og krigen.

Poenget er at nøden er ikke konstant. *Den sprer seg*. Skulle avisene ha avspeila det, måtte de har trykt *mange* sider nå, for hver gang de trykte *ei* side før.

Krigene er heller ikke konstante. *De blir flere og blodigere*. Mens jeg skriver, raser en av de blodigste krigene etter den 2. verdenskrig mellom Iran og Irak. Den har vart i 6 år, og bl.a. ført til tap i størrelsesorden med tapa på Vestfronten under 1. verdenskrig. Et stort tank-slag for et par år siden var det største siden tank-slagene på Østfronten på slutten av den 2. verdenskrigen.

Og der det før var *en* krig, er det nå *5 eller 10*. I Mellom-Amerika raser flere store kriger. I Indokina (Kampuchea) fortsetter krigen 40 år etter den 2. verdenskrigen. Det er begrensa kriger i Vietnam og Laos. En svær krig i Afghanistan. I Eritrea og på Afrikas Horn. Flere lite kjente kriger ulmer i det indre av Afrika. Osv.

Mer stillferdige fakta om utviklinga av jordbruket, priser og lønninger osv. forteller om hundremillioner av mennesker som til nå ikke har levd i den ytterste elendighet, men som raskt får det *verre*, blir pressa *nedover*. Et eksempel kan være det (relativt sett) rike og utvikla 3.verden-landet Argentina. Under de siste krisene der var det matmangel og sult i storbyene — noe som før var ukjent i dette kveglandet, sjøl i den hardeste tida i 30-åra.

Situasjonen er altså ikke stabil. Nøden blir større, krigene sprer seg. Det går utfor stupet i den 3. verden, raskt.

Den raske, men skeive utviklinga av kapitalismen

Samtidig står ikke samfunnsutviklinga i disse landene stille.

En svær bevegelse er flukten fra landsbygda og inn til slummene rundt byene. I latin-amerikanske land som Mexico, Argentina, Peru, Colombia er nå bybefolkninga i flertall — kanskje på dette kontinentet som helhet. Samme utviklinga av veldige millionbyer, oppsvulma av slum, skjer i Thailand og Nigeria, i Filippinene og Zaire.

Ettersom den fattige bondebefolkninga finner det håpløst å overleve hjemme, trekker den til byene der den håper at livet tross alt skal være litt lettere. Men i de nye storbyslummene er hovedregelen *ikke* at denne befolkninga blir trekt inn i industri eller anna produktivt arbeid. Arbeidsløshet — åpen eller skjult — i storbyslummen blir livet for hundremillioner av mennesker i den 3. verden.

Krig og naturkatastrofer setter ekstra fart på denne utviklinga, ved å drive millioner inn i håpløse flyktningeleirer.

Hvor stor blir denne utslåtte befolkningen av folk som overlever, som Münchausen, «ved å holde seg sjøl oppe etter håret»? Det er klart at alt nå kan den telles i hundremillioner.

Typisk for disse fattige i storbyslummen blir at de blir mye mer avhengige av penger og varemarkedet enn før. På landsbygda var det tross alt mulig for mange å skaffe seg noe mat gjennom å dyrke egen jord. I byene trengs penger hver dag for å overleve. Dermed blir disse hundremillionene — etterhvert milliardene? — mye mer sårbare for *økonomiske kriser* enn den gangen de var på landsbygda.

En annen tendens er at skolevesenet vokser. Flere lærer å lese og skrive. Det blir flere universitetsstudenter. Byråkratiet vokser (men det blir ikke nødvendigvis jobb til alle som har studert). Det bygges ut radio og fjernsyn. I flyktningeleirene har folk transistorapparater, og i de elendige slummene er det mange TV-apparater.

Dessuten skjer ei utvikling av en moderne, konkurranse-dyktig kapitalistisk industri i noen av 3. verdenslanda. I visse tilfeller vokser en sånn industri opp side om side med den mest ekstreme nød og fattigdom i det samme landet. Dette skjer bl.a. i India og Brasil.

Tar vi India som eksempel, så vokser folketallet raskt mot

en milliard, det ulmer i lokale borgerkriger, og millioner lever på eksistensminimum. Samtidig bygger dette landet atomkraftverk og datamaskiner og sender opp indisk-bygde satelitter.

Den «utenkelige tanken»: Folkemord på flertallet?

Fra en reint økonomisk og kapitalistisk synsvinkel (og dermed åsså fra en helt umenneskelig og umoralsk synsvinkel) går det an å tenke seg India som et enormt fleskelass som drar på flere hundre millioner mennesker med reint økonomisk daukjøtt. Inni dette daukjøttet er en mager, senesterk kapitalistisk økonomi som kanskje omfatter noe under 100 millioner.

Kunne det kanskje friste deler av den indiske overklassen til å starte et folkemord som i størrelse får Hitlers mord på jøder og slaviske folk til å bleikne? Hva med å renske India for — la oss si — en halv milliard «unødvendige mennesker» for å legge grunnen for en virkelig blomstrende økonomi bygd på «de nyttige» som blei igjen?

Denne skrekkelige tanken er reist av den svenske forfatteren Jan Myrdal. Jeg trur det er en viktig tanke: Den uttrykker ikke at Myrdal har en mer grotesk fantasi enn andre, men at han evner å se en av den kapitalistiske økonomiens logiske *muligheter* — hvis den skal bestemme over utviklinga. For eksempel i India —

— Eller i Brasil. Eller i Nigeria. Eller i Indonesia.

For det som holder på å skje nå, er at det svære forbruket av menneskelig arbeidskraft holder på å bli unødvendig for kapitalistene — tilmed i den 3. verden. (Årsakene til dette skal vi komme tilbake til i fjerde kapittel.)

Myrdals tankeeksperiment med «folkemord på et flertall i India» blir derfor en logisk mulighet for *hele* den 3. verden. La kapitalismen skjære ned folketallet med en milliard. Eller tre. La den bruke de råmaterialene, den energien og plassen som blei igjen til å lage en blomstrende profitabel økonomi på grunnlag av «de nyttige» som blir igjen.

Jeg trur ikke et sånt folkemord kan gjennomføres. Og

om det blei gjennomført, mener jeg det er økonomiske grunner til at det *ikke* ville gi de ønska superprofitter til imperialistene. Men det er en plan som kan se besnærende ut — på skrivebordet (det *riktige* skrivebordet). Det er derfor fullt ut tenkelig, at noen før eller siden vil *forsøke* å sette en slik vanvittig og satansk plan ut i livet.

De rikes korstog for å drepe flertallet? Kan det bli en følge av de skjerpa motsetningene i verden nå?

De politiske endringene i den 3. verden

I tida fra 1945 til 1965 kasta størstedelen av Asia og Afrika av seg koloniveldet. Siden har samfunna endra seg — og fattigdommen har økt.

Politisk har disse landa åsså lett — prøvd — og forkasta.

Landa i den 3. verden har gått fra vestlige borgerlige demokratier, gjennom militærkupp, til ettpartistater, «afrikansk sosialisme», «patriotisk offisersjunta», «islamsk republikk . . .» Alle disse vekslende formene er uttrykk for kampen for å bli kvitt nykolonialismen. Folket tar et par skritt fram, men famlende, og usikkert. De imperialistiske, føydale og reaksjonære kreftene slår tilbake, tar makta igjen. I den endelausa drakampen mellom folkene som ønsker full frigjøring og et bedre liv, og reaksjonen og imperialismen som vil bevare det gamle slaveriet i ei ny form, veksler kongedømmene, republikkene, juntaene, de revolusjonære regjeringene osv. som bilder i et kaleidoskop.

Ettersom krisa blir verre og nøden øker, vokser åsså det politiske kaoset i den 3. verden. Utviklinga går fortere og fortere. Militærkuppene blir flere og flere. De ulmende, lokale borgerkrigene blir flere og flere.

Men den tar feil som trur at dette tilsynelatende kaoset ikke i virkeligheten har *ei retning*.

Det som skjer, er at massene i den 3. verden tok imot frigjøringa med enorme forhåpninger om at bare det å bli kvitt kolonialismen virkelig skulle bety et nytt og bedre liv. I en frigjøringsrus — som Norge i 1945.

Men for flertallet har dette ikke skjedd. Dette flertallet blir — historisk sett — mer og mer forbanna, mer og mer opprørsk, mer og mer av ei krutt-tønne.

Samtidig vokser en del industri — og med den, arbeiderklassen. I tillegg til denne egentlige arbeiderklassen kommer den langt større og mye raskere voksende gruppa av slumboere som lever i elendighet. Den *konsentrerte bybefolkninga*, nær maktas sentrum, følsom for kriser og politisk lettbevegelig, vokser. Antallet studenter og elever vokser. Fjernsyn og radio sprer seg.

Folket i den 3. verden er som aldri før i historia blitt politisk aktivt, politisk bevisst. Ei bevegende kraft som *sjøl handler* i historia, ikke bare slaver som *andre handler med*. Sagt på en mer intellektuell måte: Flertallet holder på å bli subjekt i historia, ikke bare objekt.

Svære deler av dette flertallet er forferdelig utilfreds. Ideene kan godt være uklare, men i det *minste* oppstår det mange steder en spontan tendens til å ønske velkommen enhver kraft som ser ut til å kunne styrte det sittende styret og vise mer handlekraft, mer evne til utvikling. Denne enorme, uforma misnøyen kan slå forskjellige veier og støtte opp om de mest ulike og motsatte retninger. Den islamske politiske massebevegelsen — som i seg sjøl er full av ulike retninger og motsetninger — er et eksempel på det.

Men der dette flertallet har *mest* politisk erfaring, har gått gjennom *flest* forskjellige eksperimenter og sjøl har erfaring med partier, fagforeninger, demokratiske diskusjoner osv., er det en kraftig tendens i retning at *massene ønsker sosialistisk revolusjon*.

Erfaringa er jo at alle andre ulike systemer — uansett merkelapp — i beste fall bare fører til kortvarige forbedringer, mens den langsiktige utviklinga fortsetter til det verre.

Det *eneste* virkelige svære eksemplet på at massene i den 3. verden har fått det bedre i svær målestokk og over lang tid er jo — Folkerepublikken Kina.

Det oppstår folkerepublikker og «folkerepublikker»: tjuer på dusinet. Radikale reformister og nasjonalistiske militære

proklamerer «folkerepublikk». Reaksjonære og fascistiske regimer kan åsså finne på å gjemme seg bak denne merkelappen. Tilmed quislingregimer og nykolonialister kan kalle seg «folkerepublikk». Men hva uttrykker dette? Reaksjonens svakhet i den 3. verden. Den truende bevegelsen i sjølv fjellgrunnen: i de fattige milliardmassene. Den desperate leitinga etter merkelapper som kan tilfredsstille disse massene og utsette jordskjelvet — i hvert fall ei tid.

Det har vist seg å være vanskelig å gjennomføre revolusjoner i den 3. verden, men enda vanskeligere å skape vellykka samfunn på vei til sosialismen etter at revolusjonen har seira. I noen tilfeller har en revolusjon mot kolonimakta vinni. Men etterpå har det i sosialismens navn oppstått nye samfunn der det knapt er mulig å si at massene er mindre undertrykt enn under kolonimakta.

Terrorveldet i land som Vietnam og Angola nå har ingenting til felles med virkelig sosialisme. Likevel gjorde vi det eneste riktige, vi som støtta revolusjonene i disse landa. Hvorfor? Fordi vi støtta prinsippet om at vietnameserne og angoleserne *skal bestemme over sitt eget land*, og det var det kampen sto om. Få USA ut, få Portugal ut, så kan folket i hvert fall avgjøre sin skjebne uten ytre innblanding. — Så gikk det galt? Vel, men med fremmede herrer i landet var det *sikkert* at det ikke var håp. Hver gang en knusende utenlandsk overmakt blir slått, øker sjansen for at undertrykte folk *en gang* skal få utforme en bedre skjebne i fred.

Historia viser oss at vi ennå vil oppleve mange forferdelige skuffelser. Mange revolusjoner seirer over mektige fiender, men dør og råtner innafra, og ender med ny terror mot de fattige.

Men kan dette stoppe den truende bevegelsen i sjølv undergrunnen i den 3. verden? Nei. Det kan bare føre til nye opprør, nye omveltninger, nye forsøk på revolusjoner.

For massene i den 3. verden har ingen annen utvei.

Milliardene der fortsetter å synke, samtidig som de blir mer og mer klar over sin egen situasjon. De *veit* stadig mer. De blir stadig mer politisk aktive. Om ti millioner blir drept, så reiser

det seg 100 millioner som ikke ser noe anna håp for et bedre liv enn å omstyrte hele samfunnsordninga.

Den 3. verden er ei rykende bombe

Utviklinga i den 3. verden går i retning av de største revolusjonene i menneskehetens historie.

Jeg «spår» ikke om enkeltrevolusjoner. Jeg sier ikke at «Revolusjonen i Syria kommer i 1990-åra, Revolusjonen i Bolivia kommer før, Revolusjonen i Burma seirer i 1987». Slike spådommer er umulige og latterlige.

Jeg sier at fordi massene i den 3. verden er mennesker som kan tenke (faktisk akkurat like bra som nordmenn!) vil situasjonen tvinge fantastiske mengder av dem ut i opprør. Jeg spår *mange* revolusjoner, *mange flere* enn verden har opplevd til nå. Jeg sier ikke hvor eller når.

Jeg sier heller ikke at disse revolusjonene vil bli leda i tråd med slike ideer som jeg mener er riktige. Disse revolusjonene vil bli gjennomført og leda av folk som har ideer som er vidt utbredt i landa der revolusjonene skjer — altså under mange slags bannere, leda av mange slags ideer. Jeg sier heller ikke at de vil føre til noen slags idealsamfunn.

Et flertall av dem vil i første omgang sannsynligvis *slå feil* ut fra ei målsetting om å forbedre livet til et flertall av massene i landet der de skjer. Mange vil bare slå ned de gamle herskende klassene for å plassere nye herskere på nakken til massene i steden. Noen slike revolusjoner vil dessuten sikkert føre til ei *forverring* av massenes liv: De kommer fra «asken til ilden», slik folket i Etiopia har fått det verre etter den i starten progressive revolusjonen mot keiserdømmet i 1970-åra.

Det er mitt håp og min fornuftsbaserte overbevisning at *noen steder* vil slike revolusjoner virkelig føre til at de arbeidende klassene sjøl tar makta og klarer å opprette virkelig *bedre* samfunn for flertallet i landet. Men i første omgang blir de få. Som torskkeegg: «En av hundre. En av tusen.» Men slik er historia. Slik var det da den middelalderske føydalismen

brøyt sammen åsså og blei erstatta med borgerligdemokrati og moderne kapitalisme. Flere hundre år med rot, kaos og blod, små framskritt, gjennombrudd, voldsomme tilbakeslag. (Og den som sier at vårt samfunn ikke er bedre enn føydalismen på 1500-tallet kan sjøl fløtte ut i skogen og leve på 1500-tallsmanér.) Så sjøl om historia ikke har lært å utvikle seg på noen klokere, mindre kostbar og mindre grusom måte, så må vi si at resultatet er verdt det. Særlig fordi vi ikke har noe valg.

Tross alt er dette derfor ei tid med lyse sider. Ut av mørket og stormene kan vi håpe at det vil komme forandringer som etterhvert vil bety et mer menneskeverdig liv for flertallet på jorda.

Men om vi skal forsøke å *spå* om *den nære framtida*, så er ikke det viktigste hva disse revolusjonene til slutt vil gi av resultater.

Det viktigste *vi vil merke*, er at de vil *riste jorda*. Jordklo-den vil skjelve som aldri før under drønnene fra disse mektige revolusjonene. Svære kriger vil rase mellom nasjoner og stater i den 3. verden. Svære kriger kan bli utløst mellom grupper av de rike landa og de fattige landa.

Noen få flytimer vekk

Dette kapitlet er ikke noe forsøk på å gi ei samla framstilling av alt det viktige som nå skjer i den 3. verden — og altså der den største og viktigste delen av menneskeheten bor.

Den som vil vite fakta om dette kan finne dem. I biblioteker, i det lille som er igjen av skikkelige bokhandler, i tidskrifter, hos organisasjoner og på forskningsinstitutter. Sjøl om den virkelige situasjonen ikke er skikkelig *forstått* i Norge, sjøl om slike fakta er dårlig *kjent*, så er informasjonene tilgjengelige.

Dej jeg har forsøkt å få fram, er *noen få viktige forhold som helt sikkert vil få betydning for oss*.

Enda det strir mot naturlovene, vil de «komme ut av fjernsynsskjermene og rett inn i stuene våre». De vil endre liva våre.

Et sånt forhold er at *forholda for flertallet utvikler seg til det verre.*

Et anna er at *samfunnsstrukturen i landa i den 3. verden raskt forandrer seg.*

Et tredje at *misnøyen og de politiske massebevegelsene vokser.*

Alt dette skjer ikke på en annen planet. Det skjer *noen få flytimer vekk.*

Norske soldater er drept i Libanon (men de har sjøl drept flere arabere). Så nært er det. F.eks. i tilfelle en krig der Norge blir innblanda. Det behøver ikke å være en verdenskrig. (Gerhardsen sendte norske feltsjukehus for å hjelpe USA i Korea. Og det skulle ikke forundre meg om Stray gjerne hadde sett at Norge ga militærhjelp til Maggie i krigen mot Argentina.)

Kommer det store gjeldskrakket — f.eks. fordi Brasil, Mexico og andre latin-amerikanske land erklærer at de ikke vil betale gjelda si til amerikanske banker — så vil den *norske* økonomien føle resultatet av det i løpet av *timer*. Så nær er den 3. verden!

Vi har aldri vært så innfiltra med folkene i den 3. verden som vi er i dag. Militærpolitisk, økonomisk, når det gjelder kommunikasjon osv. er vi *nødt* til å bli bare *mer og mer* innfiltra med den 3. verden.

For meg som kommunist og internasjonalist, er solidariteten med folkene i den 3. verden et prinsipp som ikke har noe å gjøre med hva som er langt fra Norge og hva som er nært, hva som er matnyttig for nordmenna og hva som ikke er det, hva som er populært i norsk politikk og hva som ikke er det. Det er en menneskehet på jorda som kjemper for å bli fri. Alle folks frihetskamp er min kamp.

Men *uansett* slike prinsipielle og moralske standpunkter, så stikker det norske mennesket hue i sanda, som trur at kontinentene i den 3. verden kan *eksplodere* uten at det samtidig *smeller inn vinduene* i lille, fredelige Norge. Og skjer det ikke *mer*, skal nordmenna takke sin gud og si at enda en gang har de vært *mirakuløst heldige*.

FJERDE KAPITTEL:

Krigene og KRIGEN

Dette er ei bok om utviklinga i de rike landa — og *mest* om lille Norge. Den handler *ikke* om krig.

Men utviklinga kan jo meget vel bli *prega* av krig. (I verste fall kan hele vår historiske tidsepoke ta slutt i en storkrig.) Å drøfte utviklinga helt *uten* å snakke om krig blir derfor umulig.

Vi må ha ei mening om hva vi har i vente. Det betyr: Venter vi kriger? Hvor, Når, og Hvor Store?

For å få fram de viktigste faktorene skal vi diskutere *litt* om krig.

Kan den utenkelige KRIGEN tenkes?

Den utenkelige KRIGEN (med store bokstaver) er den krigen som fredsdemonstrantene i Vesten marsjerer mot. Sjølve KRIGEN mellom Sovjet og USA. Med Europa som slagmark. Og atomvåpen.

Jeg trur demonstrantene har rett: *Denne KRIGEN kan tenkes.*

Om midlene deres for å hindre den er fornuftige — se *det* er noe *helt* anna.

Det blir innvendt at ingen av lederne i supermaktene med vilje vil utløse en storkrig som kan føre til full atomkrig mellom supermaktene. Dette er nok åsså riktig. Ikke med *vilje*. Heller ikke trur jeg at denne KRIGEN kan bli utløst av «at

noen trykker på feil knapp» eller av hysteriske reaksjoner fordi et fly er ute av kurs.

Derimot kan vi tenke oss ei utvikling der begge supermaktenes viktigste *interesser* står på spill, og drar de to inn i et ragnarokk, slik som en arbeider kan bli dratt inn mellom valsene i en maskin fordi en flik av jakkeermet blir sittende fast.

La oss tenke oss opprør og borgerkrig i Saudi-Arabia. La oss tenke oss at ei opprørsregjering søker støtte fra Sovjet. La oss tenke oss at de kreftene som er styrta, søker støtte fra USA.

Ei utvikling der — hvis mye nok går gærnt — den ene strategiske vurderinga tvinger fram den neste. Til soldater står overfor hverandre, og den ene eller den andre av de to er nødt til å sette inn mye større krefter for å støtte opp om et bruhue som ellers vil bli erobra av fienden.

Som å stå på kanten av et stup i det øyeblikket en klippeblokk ramler ut under deg. Det hjelper ikke så mye om du ikke «vil» ramle i et sånt øyeblikk. Begivenhetene tar makta og tvinger deg ut i avgrunnen.

Slik var det både 1. og 2. verdenskrig brøyt ut. Ingen av de viktigste stormaktene ønska å starte en storkrig akkurat i 1914 eller 1939. (Heller ikke Nazi-Tyskland hadde planlagt å utløse krigen i 1939.)

Hvorfor kan ikke det skje igjen?

Faktorer som virker mot KRIGEN

Jeg er medlem av et parti som snakka om denne KRIGEN for ti år sida. Den gangen så mange på oss som «de siste dagers hellige» som spår at «verdens ende er nær». Nå går en del av de samme folka i fredsdemonstrasjoner.

Jeg er kommet i den paradoksale posisjonen at jeg mener KRIGEN er *mer* sannsynlig nå enn for ti år sida. Samtidig er jeg *mindre* sikker på at den bryter ut.

Mer sannsynlig fordi spenningen mellom supermaktene faktisk har vokst. Ustabiliteten er større. Faren for at de to «glir utfor stupet» øker altså.

Jeg er *mindre* sikker fordi jeg for ti år sida ikke så de hindringene for et krigsutbrudd som jeg ser nå. De viktigste hindringene er at supermaktene sitter fast i myra på annet hold. Dette begrenser mulighetene deres til å gå laus på hverandre i Europa.

USA fører helt klart en mer aggressiv og offensiv politikk enn i de første åra etter Vietnamkrigen. Men samtidig blir USA dratt djupere og djupere inn i flere kriger i Mellom-Amerika.

Sovjet — den makta som har leda i kapprustninga, og verdens farligste og mest offensive imperialistmakt etter at USA kom i vansker i Vietnam — har blitt blanda inn i «én stor og to halve store kriger» — i Afghanistan, Kampuchea og Eritrea/Etiopia. I tillegg har utviklinga i Polen forbausa verden.

Sovjets evne til å føre flere store kriger f.eks. i året 1980 — med svære problemer i Afghanistan og muligheten for åpent opprør i Polen — var helt opplagt begrensa. Det må være riktig å si at faren for en storkrig i Europa gikk *ned* det året.

I den stadig mer usikre, stadig mer opprørte verdenssituasjonen vi er på vei inn i, kan ei lokal krise trekke supermaktene inn i en storkrig. Men mange lokale kriger kan *åsså* virke som det klistret som hindrer supermaktene i å bevege seg og gå til offensiv mot hverandre.

Sånn sett er det afghanerne som i dag kjemper og dør for å bevare freden i det rike Europa. Et Europa som stort sett ikke bryr seg om det og lar det afghanske folket blø seg i hjel.

Hva kan hindre KRIGEN? Kanskje forteller framtidens historiebøker at det var alle krigene som hindra KRIGEN?

Norge — HVIS...

Hva vil det bety for Norge hvis KRIGEN bryter ut?

I så fall ligger vi midt i skuddlinja. En realistisk mulighet er faktisk at Norge forsvinner som navnet på en nasjon, et folk. At landet bare blir navnet på et geografisk område, uttalt på russisk eller engelsk — eller kanskje bare på spansk, hindi og swahili.

I det siste tilfellet, fordi den radioaktive KRIGEN, sulten (og kjemikalier og bakterier?) tar livet av store deler av Europa. Jeg holder likevel fast på at dette er mindre sannsynlig, fordi KRIGEN nå en gang handler om at supermaktene slåss om noe de vil BRUKE. En radioaktiv ruin har begrensa økonomisk verdi.

Kanskje mer sannsynlig at den norske befolkning forsvinner i kuvogner til Sibir. Er det noen som trur det er utenkelig? Se hva som skjer i Afghanistan. Krigsmetoden «å seire over fienden ved å tømme landet for folk» vinner terreng i *krigene* som føres akkurat nå. Nordmennene bor konsentrert i byer, de er få, de er avhengige av forsyninger til byene sine. De er lettere å flytte (eller å drepe) enn afghanerne.

Gjeldende folkerett er at dersom en sterk makt angriper et svakt land, vil verden *protestere*. Men hvis den sterke makta seirer, vil verden *godta*. Dette er erfaringene fra Kampuchea, Afghanistan, Grenada, Øst-Timor, Sahara.

Vi kan tenke oss en situasjon der den store KRIGEN *ikke* bryter ut. Men USA er opptatt på anna hold, Vest-Europa er svakt. Sovjet marsjerer vestover, tar land etter land ved hjelp av press og begrensa konvensjonelle operasjoner. Hvem ligger i første linje da? Vi.

Stilt overfor alle disse mulighetene, har innbyggerne i det lille Norge bare *en* mulighet: Holde på sin sjølstendighet. Et pinnsvin-forsvar som stritter i alle retninger, uavhengig av Washington (og av Paris, Bonn og London) — altså ikke styrt av sterkere makter som vil se Norge som en brikke som kan spilles — og om nødvendig kastes.

Hvis storkrigene i Europa kommer: Prøv å holde landet utafør, med en væpna nøytralitet som gjør at de store kanskje ikke tar bryet med å angripe.

Hvis angrep kommer: *Slåss* desperat for å overleve. Det lille landet som ikke har slåss når det blir angripi i dag, men stoler på overtru som «internasjonal rett» eller «verdens samvittighet», det landet og folket risikerer å forsvinne og bli utsletta. Som cham-folket i Indokina. Som indianerne i Nordamerika. Som jødene i Polen. Som kurderne.

At islamske afghanere forstår denne sannheten bedre enn mange i Norge som kaller seg opplyste og tilmed sosialister, det viser hvor dårlig noen forstår verden i vår fredelige provins.

En paramilitær «fred»

En paramilitær — eller halvmilitær — styrke er en politistyrke eller et «vaktkorps». Altså noe som er berekna på å bevare ro og orden — i fredstid. Men den er trent og utrusta for militære operasjoner — den har tyngre våpen, den kjemper i krig. En motsigelse: En styrke som fører krig for å bevare freden.

Den muligheten jeg skal bruke mest plass på å drøfte, er ei framtid der KRIGEN ikke bryter ut. Altså ei framtid med «fred». Men jeg trur at denne «freden» bare er mulig dersom det er masser av (begrensa, lokale) *kriger*. Altså en «paramilitær fred».

Dette er situasjonen der de to store ikke går rett på hverandre. Men der det kan være ganske store lokale kriger (som Vietnam, som Iran/Irak) og der blodige lokale kriger kan gløde, blusse opp og ulme videre i årtier (som Palestina).

En situasjon med voldsomme lokale opprør. Med militær undertrykkelse. Med ulike former for lokal terrorisme: folk skutt ned på åpen gate, bomber som smeller tog i lufta, hemmelige mordkommandoer som torturerer og dreper regimets fiender.

Så lenge ingenting grunnleggende skjer med samfunnsforholda i den 3. verden mener jeg den eneste «freden» som er mulig er en slik paramilitær fred.

Dessuten trur jeg at samfunnsforholda i den rike verden sjøl vil utvikle seg sånn, at det åsså vil styrke «den militære sida av freden».

La oss huske på at en slik «paramilitær fred» er *kostbar*. Ikke for den (relativt sett minkende) delen av verdens befolkning som lever i «den fredelige delen av freden» men for den (relativt sett økende) delen som lever i «krigssonene innafor freden».

Typisk for denne «paramilitære freden» er likevel at mange flere vil dø av sult og sykdom enn de som dør av krigshandlinger. Alt nå dreier det seg om et antall barn i den 3. verden som dør hvert år, som kan være større enn hele Nordens befolkning. (Hvis hele Nordens befolkning ble drept i en atomsmell ville det med rette bli framstilt som historias verste krigsforbrytelse. Reaksjonen på barnedødeligheten i den 3. verden er — sammenligna med det — underlig svak. Kanskje det er fordi de er så små. For det kan vel ikke ha noe med *rase* å gjøre?)

Nye kriger mellom de rike og de fattige?

Tida da det gamle koloniveldet brøyt sammen — fra 1945 til omlag 1975 var prega av en «paramilitær fred» med ei lang rekke kriger «fra de rike mot de fattige». Med det mener jeg kriger der soldater fra de rike landa i Nord *åpent* sloss med våpen mot fattige folk i Sør.

Engelske gutter sloss i Malaya, Kypros, Kenya, Aden. Franskmenn i Indokina og Algerie. Portugisere i Afrika. Og soldater fra USA i Indokina.

Etter 1975 var det nesten 5 år da soldater fra Nord bare i liten målestokk sto *direkte* mot folk i Sør.

Krigene i Sør fortsatte. Som regel er det imperialistiske interesser som holder krigene i gang. Men *soldatene* er sjøl fra Sør. Enten er det kolonister fra Nord (som i Israel, Azania), eller oftere, det er araber mot araber, afrikaner mot afrikaner, latinamerikaner mot lantinamerikaner, asiat mot asiat. Vietnamesere mot khmerer i Kampuchea. Cubanere og angolesere mot sørafrikanere og angolesere i Angola.

Noe forenkla kan vi si at imperialismen førte lokale kriger ved hjelp av lokale klienter og lokale leiesoldater.

31. desember 1979 starta den første nye store krigen der soldater fra Nord igjen kjempa *åpent* mot et folk i Sør. Sovjetiske soldater besatte Afghanistan.

I 80-åra har amerikanske soldater besatt Grenada. Og

England har gjennomført en liten, men svært blodig og brutal krig mot Argentina.

Er vi på vei inn i en *ny* periode, med flere *åpne* kriger mellom det rike Nord og det fattige Sør? I så fall, hvorfor skulle det gå slik?

— *For det første:* fordi situasjonen i den 3. verden blir mer og mer eksplosiv. Fordi metoden med å «bruke soldater fra Sør for å slåss mot folkene i Sør» kan komme til å bryte sammen. Dette skjedde med Sovjet i Afghanistan: Karmals og Amins prosovjetiske afghanske hær brøyt sammen. Dette kan skje med USA i Mellom-Amerika. De kontrarevolusjonære i Nicaragua og de lokale fascist-regimene klarer ikke jobben sjøl. Og gutter fra New York og Alabama må flys inn.

— *For det andre:* Fordi den internasjonale økonomiske utviklinga gjør at den rike verden er svært avhengig av den fattige. Den trenger Midt-Østens olje. USAs banker trenger de fattige landas renter. Desperate regjeringer i Nord kan altså utruste militære ekspedisjoner for å hindre at land i Sør gjennomfører tiltak som kan få voldsomme virkninger i de rike landa sjøl.

Kan vi tenke oss, at i den internasjonale solidaritetens navn vil soldater bli rekruttert åsså fra land i Nord som *ikke* var kolonimakter etter 1945?

Kan f.eks. gutter fra Hamburg og Milano — og fra København og Oslo — bli innkalt til en «europesk politistyrke» som skal sikre oljen fra Saudi-Arabia?

FEMTE KAPITTEL:

DET MENNESKELIGE ARBEIDETS FALL

Nå er vi klare til å ta for oss den indre samfunnsutviklinga i de rike landa.

Vi forutsetter fred — sånn som det er definert i kapitlet foran.

Hvilken samfunnsutvikling kan vi *da* vente oss i de tiåra som kommer?

Denne utviklinga vil *framfor alt* bli prega av den nye svære og raske teknologiske og industrielle revolusjonen. Denne revolusjonen vil snu verden opp ned. Og den vil endre samfunnsforholda i alle de rike landa.

Den vil føre til ei økonomisk og sosial omveltning, som jeg har gitt navnet «Det menneskelige arbeidets fall».

I dette kapitlet, kort om hva det betyr.

Rutinejobbene vi lever av

I Norge har et flertall i de to siste generasjonene levd av rutinejobber i industri, handel, kontor, transport.

Det betyr: Stå ved et samlebånd eller ei maskin og gjøre det samme arbeidet om og om igjen. Ta imot penger over disk — eller stå i kassa og prise varer på et supermarked. Skrive på maskin etter diktat — eller sende ut rekninger når en dato kommer. Kjøre en lastebil til de samme butikken måned etter måned, eller putte posten i kasser, eller ta billetter på toget.

Det de fleste levde av *før* disse to siste generasjonene —

jordbruk, og noe fiske — har sysselsatt færre og færre, og antallet fortsetter å gå ned.

At jeg kaller disse jobbene for *rutinearbeid* betyr ikke at de er like eller krever det samme. Reparatørens arbeid er mye friere — og intellektuelt mer krevende, krever altså mer av tankeinnsats og fantasi — enn samlebandsarbeiderens. Av salgsjåføren på bryggeriet kreves det mer intellektuell innsats enn av hjelpemannen. *Rutinearbeid* betyr heller ikke at det er idioter som gjør jobbene. Jeg veit noe om det, for jeg har levd av sånt rutinearbeid i mesteparten av det voksne livet mitt.

Det som er poenget her, er at dette arbeidet består av arbeidsoperasjoner — få eller mange, enkle eller kompliserte, lette å lære eller vanskelige — som gjentas og gjentas.

Derfor kan de nå erstattes av roboter, datamaskiner, maskiner for automatisk styring av prosesser.

— To tidligere industrielle revolusjoner . . .

For å gjøre det lettere å forstå hva som holder på å skje nå, skal jeg sammenlikne den nye industrielle revolusjonen med *to* tidligere industrielle revolusjoner.

Den første kom med dampmaskina. Dermed blei det mulig å skille maskineriet fra de tidligere faste energikildene: Mølla kunne flytte vekk fra ei elv eller fra et sted der det var vind. Gruver kunne pumpes tomme for vann uten bruk av vind, vannkraft eller dyre- og menneskekraft. Fabrikker kunne bygges hvor som helst der det var køl. Energikilden kunne settes i ei vogn eller en båt: Toget kom, og dampskipet, og dermed en enorm utvidelse av transporten.

Dampmaskina la grunnlaget for det store gjennombruddet i industrikapitalismen i Europa, og for at det vokste fram moderne storbyer bygd på industri.

Den andre kom med elektrisiteten og olja/bensinen. Dermed blei det mulig å frakte energien mye mer effektivt enn før (gjennom en koppertråd, eller på en liten oljetank) og bruke den til å drive mindre, lettere og langt mer effektive maskiner.

Bensinen og elektrisiteten la grunnlaget bilen og flyet, og dermed for en ny, veldig utvidelse av *transporten*.

Elektrisiteten la grunnlaget for radioen, og dermed for en veldig utvidelse av den kulturelle kommunikasjon og propagandaen fra sentrum i samfunnet og utover — fra statsmakta og fra overklassen (store eiere av radio- og fjernsynsstasjoner) og til massene av folket.

Elektrisiteten la grunnlaget for at små elektromontører kunne settes sammen, bl.a. for å drive *samlebånd*, og dermed for *samlebåndindustrien*, som har dominert mesteparten av det 20. århundrets produksjon.

Bensinen og elektrisiteten . . .

De rike landas moderne bykultur — som nå holder på å bli hele verdens bykultur — bygger på disse to oppfinnelsene. Alt stammer fra dem:

— Bilen - enten det er privatbilen vi snakker om, eller bussen, som arbeiderne tar til jobben. T-banen og det elektriske toget. Alt som gjør det mulig å reise over lange avstander og pendle.

— Den raske nyhetsformidlinga: Radio, fjernsyn, telefon.

— Masseproduksjon av forbruksvarer ved hjelp av samle-bånd: Platespiller, vaskemaskin, dusj, og badekar, billige tekstiler som gjør at folk sliter hull på ei skjorte uten å lappe den.

— Fly og tanks som spiller ei viktig rolle i krigene våre.

. . . og den som er i gang nå

Den nye industrielle revolusjonen skiller seg fra disse to «gamle» ved at den ikke blir drivi fram av bare *en* eller *få* oppfinnelser. Den er prega av at det er *mange* oppfinnelser som kommer i bruk i produksjonen *samtidig* eller *nokså snart etter hverandre*.

Den *første* av disse oppfinnelsene er *datamaskina*, i den stadig mer effektive og billige form den har fått etter at transistorer og integrerte kretser kom i bruk. Derfor blir denne nye industrielle revolusjonen åsså ofte kalt «datarevolusjonen».

Men dette er feil. For *datarevolusjonener* bare en *del* av hele

denne nye teknologiske revolusjonen — sjøl om det er en uhyre viktig del.

Optiske fibre, forbindelsen med lasere og datasystemer, fører til en revolusjon av kommunikasjonene — men vi kan jo godt være storsinna og rekne dette som en del av datarevolusjonen.

Men den *biologiske* revolusjonen er noe anna igjen. Det er de gjennombruddene i den biologiske vitenskapen som nå etter hvert gjør det mulig å «skreddersy» sjølve det levende livet til å gjøre jobber som maskiner måtte gjøre før. Riktignok er det et stykke fram til poteten med jordbærris i den andre enden eller kua som kan ernære seg sjøl i norsk skogsterreng som en elg. Men alt nå fins det mer praktiske og lønnsomme skapninger, skapt i laboratoriene: Bakterier, som kan hjelpe til i den kjemiske produksjon og produksjon av medisiner. Hvor langt denne revolusjonen kan nå i løpet av de nærmeste 50 åra er det nesten umulig å spå om. Jeg trur at de spådommer som kommer nærmest virkeligheten må lyde som de villeste fantasier i dag.

I neste omgang venter andre teknologiske revolusjoner — som produksjon i *verdensrommet*. Slik produksjon (for kapitalistisk profitt) er alt gjennomført i beskjedent omfang. Av mange grunner kommer den til å vokse enormt i det neste hundreåret, om ikke før, og gjøre produksjon av mange produkter *på jorda* uinteressant.

Bak neste sving skimter vi dessuten mulige revolusjoner i *energiproduksjonen* — kanskje fordi det blir mulig å lage fisjonsreaktorer (atomkraftverk drivi med hydrogen), kanskje med mer effektiv bruk av solenergi, eller kanskje på grunn av andre vitenskapelige oppdagelser. Slike gjennombrudd kan tenkes å gjøre svære deler av den nåværende energiproduksjonen ulønnsom for kapitalistene. Det kan forrykke det økonomiske maktsenteret vekk fra *olja*, som i dag spiller ei helt avgjørende økonomisk rolle.

Datateknologi/kommunikasjon. Biologi. Produksjon i rommet. Og en mulig revolusjon i *energiproduksjonen*. Dette er bare fire områder, hver for seg av enormt svær betydning, der vi ser at nye teknologiske gjennombrudd nå er på vei raskt

inn i den kapitalistiske produksjonen — eller kanskje blir enormt viktige *i morra*.

De tekniske grunnene til arbeidets fall

Jeg skal ikke bruke mer plass på å drøfte akkurat *hva* denne nye industrielle revolusjonen kan komme til å forandre *i produksjonsprosessene*. Den som vil, kan lese gode bøker og artikler skrivi av folk som er eksperter på disse områdene. Jeg er ikke ekspert.

Derimot vil jeg drøfte hva vi med stor grad av sikkerhet *veit* at dette må føre til *i samfunnet*.

Den *måten* en kapitalist som vil tjene penger kan *tjene* på den nye teknologien, er *framfor alt* å bruke den til å erstatte *arbeidskraft* med *maskiner*. Med roboter, datastyring — og i noen tilfeller, med biologiske organismer, laga i laboratoriene.

De tidligere industrielle revolusjonene gjorde det profitabelt å bygge enorme fabrikker, der det blei konsentrert svære mengder maskineri, som måtte betjenes av mange mennesker.

Den siste teknologiske revolusjonen gjør det mulig å *erstatte* mesteparten av menneskene i samlebandsindustrien med roboter og automatiske styringssystemer.

Men ikke bare i industrien. Alt før denne siste teknologiske revolusjonen var industrien i de rike landa rasjonalisert og automatisert gjennom mer enn 100 års utvikling, og mengden nødvendig arbeidskraft i produksjonen var kraftig redusert bare fra den 2. verdenskrigen og fram til 1980.

I tillegg blir det nå mulig å rasjonalisere svære sektorer, der automatisering ikke hadde betydd noe særlig før.

I *varehandelen* var den siste store rasjonaliseringa i organiseringa. Det oppsto supermarkeder. Distribusjonen blei tatt over av store grossister. Men det hadde knapt skjedd noen mekanisering etter kassaapparatet. Nå er det mulig å innføre automatiske kasser, automatisk prising, automatiske lagre, og automatisk bestilling fra grossist. Dermed forsvinner *mesteparten* av jobbene i varehandelen.

I kontorvirksomhet skjedde det ikke noen mekanisering av betydning etter at skrivemaskina og hullkortene blei finni opp. Nå blir det mulig å automatisere store deler av rutinemessig regnskapsføring, purringer og tilmed enklere saksbehandling. Igjen blir det mulig å rasjonalisere vekk *mesteparten* av jobbene.

På samme måte gjør denne nye teknologiske revolusjonen det mulig å avskaffe mesteparten av de tradisjonelle jobbene i *bankvesenet* og *postverket*.

Mange har vanskelig for å forestille seg at disse nye teknologiske mulighetene åsså kan bli tatt i bruk for å erstatte svære deler av den mer rutinemessige *behandlinga av mennesker* i skolene og i helse- og sosialvesenet (ved sjukehus, i gamlehjem, i sosialkontor osv.).

Folk vil ikke tru at skoleelever kan bli overlatt til et program på en skjerm. Eller at gamle og sjuke kan bli liggende aleine, kanskje få mat og medisin av roboter, og den menneskelige hjelpa kommer først når automatiske systemer slår alarm.

Men dette er egentlig et økonomisk og politisk spørsmål. Jeg er redd for at de som er skråsikre på at slike sektorer ikke vil bli automatisert, har litt for lite fantasi og litt for mye godvilje og godtroenhet overfor maktøverne i den rike delen av verden.

På sektor etter sektor blir det altså *mulig* å erstatte menneskelig rutinearbeid med maskiner. Men dersom bare *en del* av dette skjer, så blir *mesteparten av det arbeidet menneskene i de rike landa har levd av i de siste generasjoner åsså — avskaffa*.

Altså: Det menneskelige arbeidets fall.

De økonomiske grunnene til det menneskelige arbeidets fall

At det — teknisk sett — *går an* å erstatte menneskelig arbeid med maskiner, betyr ikke nødvendigvis at dette skjer i *virkeligheten*.

Mange tekniske nyvinninger betyr fantastiske framskritt for vitenskapen og fører til eventyrlige drømmer om endringer i samfunnet — men viser seg upraktiske og uøkonomiske i produksjonen.

Slik var f.eks. de første åra etter 2. verdenskrig prega av romantiske drømmer om atomkrafta. Det blei skrivi om atomdrevne skip og fly, ja biler. Byer ved Nord- og Sørpolen bygd under klokker, varma opp av atomkraft. Små atomkraftverk i private husholdninger. Men atomkrafta er aldri blitt noen *økonomisk* suksess, og det er den viktigste grunnen til at den aldri har slått gjennom. (Viktigere enn at den er *farlig*. For kapitalistene driver mange former for uhyre *farlig* produksjon, bare den er *profitabel* nok — se på giftkatastrofene i Seveso og Bhopal!) Derfor blir atomkraftverk bygd bare i begrensa grad, og ellers blir den vidunderlige nye energikilden bare brukt til spesialiserte formål, som å drive atomubåter og til strømkilder i romskip.

Så kanskje «frykten for robotene» er overdrivi? Kanskje går det *teknisk sett* å erstatte mennesker med roboter i en fabrikk, mens det i *praksis* ikke lønner seg?

Jeg har vært på mange faglige kurs og diskusjoner med til-litsvalgte der den berømte historia om lakkeringsroboten fra Sunnmøre har blitt fortalt — igjen og igjen. «Først sto det en mann og sprøytelakkerte stoler. Så kjøpte bedriften en robot. Nå står det to mann og mater roboten med stoler, og en mann frakter de ferdiglakkerte stolene vekk.» Denne historia er trøsterik, og dessuten er den sikker «sann». I hvert fall kjenner jeg liknende eksempler fra virkeligheten. Ny teknologi blir kjøpt — kanskje er den vanskelig å bruke, eller kanskje er ikke hensikten å redusere antall jobber, men (f.eks.) å bedre effektiviteten, eller kanskje ser ikke bedriftsledelsen mulighetene — og antallet jobber blir ikke redusert.

Liknende trøstens ord kommer fra de nye, unge datamenneskene, som rir den nye teknologiske bølgen opp til en viktigere sosial stilling og bra betalte, frie jobber, og som derfor ser framtida foran seg i et rosenrødt skjær. De konservative framtidsoptimistene forteller oss at den nye teknologien vil skape jobber, mange flere jobber enn de som går tapt som en

følge av automatiseringa. De mer samfunnskritiske peker på at i de første åra blei de kortsiktige virkningene av data-revolusjonen voldsomt overvurdert, her er vi langt ute i 80-åra og roboten har ikke tatt over ennå!

Dessverre er alt dette uholdbare bortforklaringer, falsk trøst sett fra flertallets synspunkt.

Historia om roboten som krever *flere folk* forteller bare at teknologien er ufullkommen og ny, og at mange kapitalister gjør *feilinvesteringer*. De kjøper utstyr de *ikke trenger*, og de kjøper *for tidlig*.

I andre tilfeller vokser antallet ansatte i en bedrift litt, *men produksjonen vokser svært mye mer*. Det som skjer, er altså at en produksjonsvekst som før ville skapt mange nye jobber, nå nesten ikke krever flere folk. Men ettersom *hele markedet* slett ikke vokser på samme eksplosive måte, blir resultatet ofte bare at *andre, mer gammeldagse bedrifter må legges ned*. Det blir altså «skapt» noen få jobber (for ei tid) i den nye robotindustrien, men det kan godt være «betalt» med et mye større tap av jobber i samfunnet som helhet.

Ingen holdbar analyse er lagt fram som kan påvise åssen den nye industrielle revolusjonen — *totalt sett* — kan skape flere jobber i den rike verden. Alle illusjoner om at den nye teknologien *ikke* får voldsomme virkninger, vil bli nådeløst feid til side av en av den kapitalistiske økonomiens mest grunnleggende lover:

— Investeringene vil bli gjort der de gir høyest profitt.

For tida er det ingen stor vekst i *markedet* i den rike verden. Fra vår synsvinkel kan vi rekne det som konstant. Det betyr at nå er det bare *virkelig* mulig å øke profitten ved å *spare penger i produksjonen*. Men de fleste virksomheter kan ikke spare ved å skjære voldsomt ned på bruk av råvarer og energi. Dermed blir den viktigste måten å spare på å *skjære ned på antall ansatte*.

Den nye industrielle revolusjonen gir mulighetene til det. *Og dette vil skje*. De kapitalistene og de kapitalistiske landa som ikke følger med, vil nådeløst bli konkurrert ut på det kapitalistiske markedet.

Dette er ikke teori. Det er allerede vist i praksis.

Den japanske verftsindustrien og den japanske bilindustrien har gått kraftig fram i konkurranse med USAs og Vest-Europas. Dette skyldes *ikke* at Japan har lavere lønninger.

Japan har bl.a. disse tre fordelene:

- et beskytta hjemmemarked,
- mulighetene dette gir til å produsere lengre serier,
- og en større bruk av roboter og automatiske styrings-systemer i industrien enn mange av de utenlandske konkurrentene.

De vesteuropeiske verftene og den engelske bilindustrien er slått ut.

Problemet for den nye teknologien har vært — at den var ny. Alle som jobber med maskiner, veit at det er best å ikke kjøpe «førstegenerasjonen». Det er bedre å kjøpe en seinere «generasjon», en seinere utgave som er mer utprøvd, der feilene og ufullkommenhetene som praksis har avslørt er retta på.

I begynnelsen krevde den nye teknologien enormt store investeringer. Det måtte bygges nye anlegg for den — produksjonen måtte tilpasses teknologien, og ikke omvendt. Den var ufullkommen og ofte klumpete.

Kapitalister blei lurt til å kjøpe utstyr de ikke trengte. Utstyr blei kjøpt som fungerte dårlig.

Selgerne gjorde enorme profitter.

Og det blei mulig å si: «Se, det går ikke så raskt som folk trudde. Virkningene blir sikkert ikke så store i praksis».

Det som skjer nå er at de store profittene på ny teknologi har trukket til seg enorme investeringer. Og det er gjort mange erfaringer. Samtidig blir utstyret bedre og bedre, og billigere og billigere.

De pengesterke kjøperne, som hadde mest bruk for den nye teknologien, vil etterhvert ha fått det de trenger. Dermed sitter de kapitalistene som har investert i datateknologi — og seinere, de som har investert i bioteknologi osv. — med svære mengder investert kapital, med produksjonskapasitet og eksperter, men uten et stort nok marked.

Markedet forvandler seg fra selgers marked til kjøpers marked.

De som selger den nye teknologien blir nå sjøl nødt til å gå ut og fallby varene sine. De blir nødt til å slå ned prisene, og finne anvendelsesmuligheter for folk som ikke klarer å finne på det sjøl. Det blir slutt på den tida da smarte forretningsfolk kunne lure skoleverket og trygdesystemet til å kjøpe sølvpapir og glassperler.

Problemene for produsentene av hjemmekomputere i 1984—85, prisnedslag og det stadig mer offensive salget er et uttrykk for denne lovmessige forvandlinga av markedet. Dette er bare begynnelsen på det offensive trykket som ifølge de økonomiske lovmessigheter *er nødt til å komme* fra dataindustrien sjøl i åra framover. Dataindustrien må sjøl oppsøke industribedrifter, handelsvirksomhet, statsinstitusjoner osv., tilby dem gunstige skreddersydde pakker, og be på sine knær om å kjøpe for en billig penge. Dataindustrien må sjøl leike detektiv, trenge inn i alle kriker og kroker der det går an å spare arbeidskraft, utvikle utstyret som trengs, og kjempe for at det blir tatt i bruk.

Åssen skal ellers denne industrien øke markedet sitt?

Et eksempel — bryggeriindustrien

Jeg skal ta et eksempel som jeg kjenner sjøl: Bryggeriindustrien.

I 1982 var jeg i Latin-Amerika. Der fikk jeg referert at et bryggeri med nærmere 500 ansatte hadde en produksjon som svarer til ca. 10 millioner flasker i året. (Jeg hørte åsså om et bryggeri som var vesentlig mindre produktivt enn dette.)

Bryggeriet jeg sjøl jobber på, har nå rundt 200 ansatte og en produksjon som svarer til 100 millioner flasker i året (og dessuten med kortere arbeidsuke og arbeidsdag).

Jeg trur forskjellen på det latinamerikanske bryggeriet og det norske er forskjellen på en teknologi som kanskje svarer til den som fantes i Oslo rundt 1900, men håndvasking av flasker osv., og den som fins i dag.

Men de norske bryggeriene er *ikke* verdens mest moderne. Reint teknisk sett kan vi tenke oss at alt norsk øl — i dag produsert på 15 bryggerier med 2400 ansatte — kan produseres på ett bryggeri av den størrelsen som jeg jobber på i dag. Teknologien til dette fins allerede i handelen.

Hva hindre dette nå? Avstandene i Norge, som gjør transportomkostningene store. Beskyttelsen av det norske markedet, som gjør at det lønner seg bedre å produsere på gamle bedrifter med mer folk ansatt enn å gjøre enorme kapitalinvesteringer. Politiske forhold. Fagforeningene. Konservatisme i bedriftsledelsene.

Men om noen tiår vil alt norsk øl (hvis det fins norsk øl!) bli produsert av noen få titalls personer. Jeg jobber i «teknisk museum». Hvis jeg får barnebarn, skal jeg en dag fortelle dem om «åssen det var den gangen det var folk i fabrikkene som produserte øl». Slik gamlingene i Nord-Norge kunne fortelle åssen det var å *ro* på Lofot-fiske.

Jeg kunne skrive mer om dette, med flere konkrete eksempler. Som arbeider og faglig tillitsvalgt kjenner jeg en del til næringsmiddelindustrien i Oslo — en av de siste industriene som fortsatt ansetter mye folk, i denne byen der industrien blir slakta ned med hurtigtogsfart. Jeg veit en god del om hvilke muligheter det fins til å spare enorme beløp ved teknisk rasjonalisering av denne industrien. Vi nærmer oss et punkt da dette blir drastisk billigere, fordi det går an å installere *nye* automatiske styringsanlegg som tar over for mange mennesker som nå styrer *gamle* maskiner i *gamle* fabrikker. Jeg stopper her fordi jeg er redd for å gi ideer til kapitalister som ennå ikke er klar over hvilke muligheter de har. Dette er verken noe forsøk på å være vittig eller gjøre meg interessant. Det er blodig alvor.

I går damplokomotivet. I morra rutinearbeidet. . .

Jeg kaller dette «arbeidets fall» fordi det menneskelige rutinearbeidet vil miste sin helt dominerende rolle i økonomien. Det betyr ikke at menneskelig arbeid vil bli avskaffa eller vil bli uviktig.

La oss ta ei historisk sammenlikning.

For 100 år sida snakka forfatterne om «Kong Køl». Køl dominerte energiproduksjonen. Derfor var makta over kølet viktig politisk og økonomisk makt. Kølet var «konge».

Olja og elektrisiteten (som bl.a. betydde vannkraft) kom. Disse nye energikildene gjorde at kølet ikke lenger fikk denne absolutt dominerende stillinga. «Kong Køl» blei styrta. Mange kølgruvedistrikter blei etter en del tiår hengende etter økonomisk.

Men det blei ikke slutt på å bryte og bruke køl. Kølet fikk bare ikke den helt dominerende stillinga i økonomien som det hadde på 1800-tallet. Det blei ressurs av annenrangs betydning, mindre viktig enn f.eks. olje.

«Arbeidets fall» betyr *rutinearbeidets fall*. Det er arbeidet som *flertallet* har levd av som blir vekk.

Det blir fortsatt bruk for menneskelig arbeidskraft — i den kapitalistiske produksjonen åsså. Sjølsagt for å utvikle og gi ordrer til datamaskinene. Folk som kan reparere de automatiske fabrikkene. Vaktmestere. Politifolk. Menneskelige saksbehandlere. Personlige tjenere for folk som vil ha personlig oppvartning. Skuespillere. Osv. osv. Alt dette er menneskelig arbeid.

Men det menneskelige arbeidet vil få mye mindre *omfang* enn før — det vil si det menneskelige arbeidet som det blir lønnsomt for kapitalistene å betale for.

Den teknologiske utviklinga og den kapitalistiske økonomiens nådeløse lover vil forvandle *dette* menneskelige arbeidet til «en ressurs av annenrangs betydning». Det menneskelige arbeidet i den kapitalistiske produksjonen vil ikke *forsvinne*—samfunnet vil ikke bli «helautomatisert og uten mennesker». Men det menneskelige arbeidet vil *falle* fra sin dominerende rolle — slik som «Kong Køl» i si tid falt.

Boka består av tre delfiler.
De andre filene kan du hente fra pdf-arkivet.